JUBILÆUMSSKRIFT

24. januar 1905–24. januar 2005

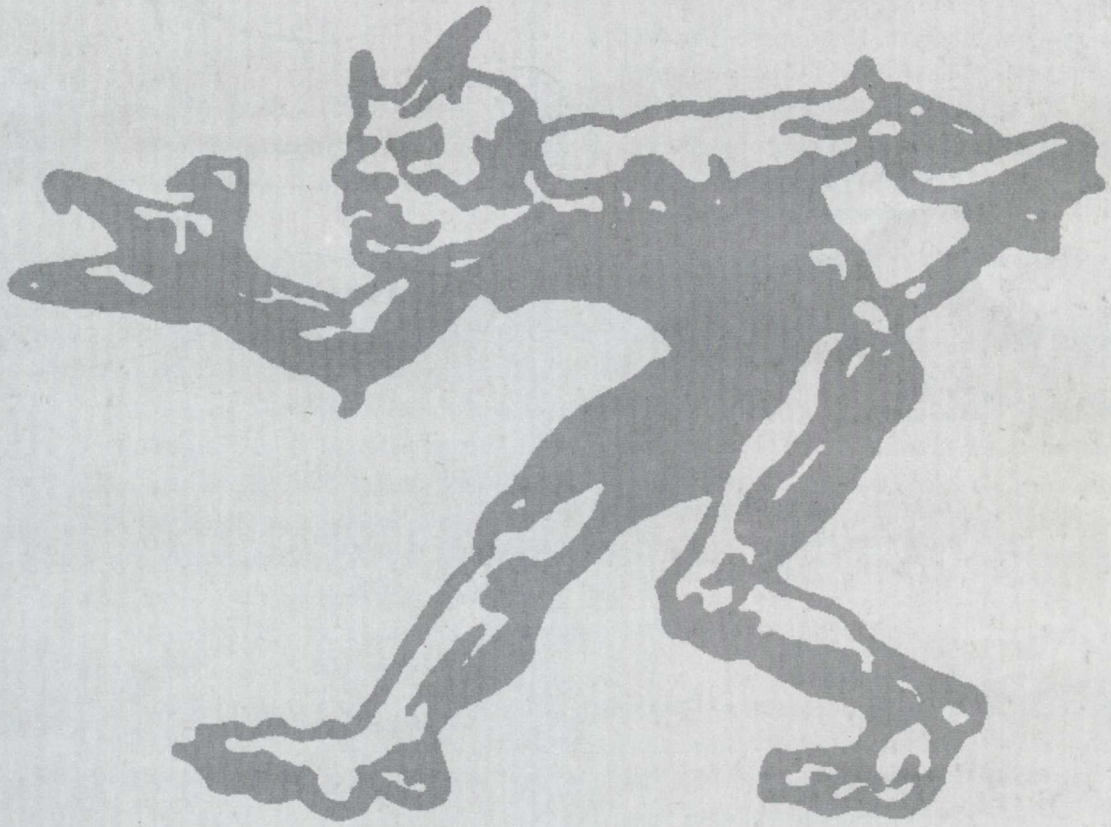

Museums- og kunstforeningen for Vejen og Omegn

JUBILÆUMSSKRIFT
24. JANUAR 1905–24. JANUAR 2005

Redaktion:
Annette Houborg,
Morbærvej 91, 6600 Vejen.
Tlf. 75 36 39 02.

Poul-Erik Hansen *(ansvarshavende),*
Badstuegade 6, 6100 Haderslev.
Tlf. 21 26 57 80.

Udgivet af Museums- og Kunstforeningen for Vejen og Omegn med støtte fra BG-Fonden.

ISBN 87-990575-0-6.

INDHOLD

3 Museums- og Kunstforeningen for Vejen og Omegn
Af Annette Houborg

5 Vejen Kunstmuseum
Af Rasmus Juul Holm

27 Gallerigangens tilblivelse
Af Bent Haar

30 Da Skibelundsalen kom til Vejen
Af Teresa Nielsen

Foreningens formænd gennem 100 år:

Peder Lauridsen	*1905–1923*
Axel Schrøder	*1923–1934*
Th. Rudkjøbing	*1934–1941*
J. C. Heuch	*1941–1958*
J. D. Lawaetz	*1958–1962*
Harry Busk	*1962–1964*
Svend Ove Nyvad	*1964–1971*
Bent Haar	*1971–1974*
Svend Holm Larsen	*1974–1999*
Poul-Verner Nielsen	*1999–2004*
Poul-Erik Hansen	*2004–*

Museums- og Kunstforeningen for Vejen og omegn 1905-2005

Af Annette Houborg

Den 24. januar 2005 fejrer vi kunstforeningens 100 års jubilæum.

Dagen markeres med en reception om eftermiddagen, hvor alle interesserede er velkomne, og om aftenen er der operaunderholdning for vore medlemmer.

Når man kigger tilbage på 100 års kunstforeningsliv, får man et indgående indblik i, hvad der har rørt sig gennem tiderne.

Ved gennemgang af de mange optegnelser, referater og programmer støder man på den ene store begivenhed efter den anden.

En ung kunsthistoriestuderende med tilknytning til egnen, Rasmus Juul Holm, har beskrevet de første 25 år. Hans historie er trykt her i jubilæumsskriftet. Ligeledes er der en beskrivelse af tilblivelsen af Gallerigangen ved tidligere formand Bent Haar.

De resterende 75 år ville fylde mange sider, så det må blive sporadiske begivenheder, der bliver omtalt.

Kunstforeningen startede allerede i 1905 med udstillinger og koncerter til stor glæde for borgerne i Vejen.

Højdepunktet var selvfølgelig museets indvielse den 1. juli 1924, idet vores kunstforening jo også var/ er støtteforening for kunstmuseet ud over de øvrige tiltag.

I 1920érne og 1930´erne var foreningens aktiviteter på lavt blus, idet økonomien ikke slog til, og medlemstallet var dalende, ja, man havde endda planer om at opløse foreningen.

Heldigvis gik man fra denne tanke, og i 1935 skiftede kunstforeningen navn til »Museums - og Kunstforeningen for Vejen og Omegn«.

Af højdepunkter fra denne tid kan nævnes besøg af Aksel Schiøtz, Poul Reumert og Bodil Ibsen.

En henvendelse fra Osvald Helmuth om optræden i Vejen faldt derimod ikke i bestyrelsens smag!

I 1945 blev der indkøbt et flygel med støtte fra Phønix til stor glæde den dag i dag.

Over en længere årrække i efterkrigstiden havde man »4 store aftener«, hvor adskillige kendte kunstnere optrådte. Der blev arrangeret teaterforestillinger, bl.a. med Louis Miehe- Renard , Berthe Qvistgaard og Ebbe Rode, klassiske koncerter og sangaftener med bl.a. kongelig operasangerinde Gurli Plesner.

På et tidspunkt gik man fra de »4 store aftener« til 3 arrangementer.

I årenes løb har der været utallige kunstudstillinger på museet, ikke mindst takket været nu afdøde Svend Holm Larsen.

I de seneste år har kunstforeningen vist udstillinger på biblioteket ud over den øvrige aktivitet med kunstforedrag, forfatteraftener og musikarrangementer.

I jubilæumsåret har vi da også allerede haft en formidabel aften med guitaristen Kaare Norge, som tidligere har optrådt på kunstmuseet.

I februar 2005 får vi besøg af Kim Sjøgren, som vil underholde os med sin violin og fabelagtige musikalitet.

I kunstforeningen glæder vi os over vort 100 års jubilæum og håber, at kunstforeningen vil bestå også i fremtiden. Vort medlemstal viser i hvert fald, at der er interesse for kunst og kultur både i Vejen og omegn!

Vejen Kunstmuseum

Et eksempel på kultur og mentalitet i Vejen i starten af det 20. århundrede

Af Rasmus Juul Holm. Billedredaktion og -tekster ved Teresa Nielsen

»Idet vi føler os overbeviste om, at der her på Egnen er mange, der med os skønner, hvilken oplivende og forædlende Indflydelse god Kunst – saavel som Tonernes som Billedernes og Skuespillets – kan have på Menneskesindet, og at den i særdeles Grad kan være medvirkende til at spærre Vejen for simpel og raat Gøgl, som ofte vil pryde sig med Navn af Kunst, indbyde vi herved Egnens Beboere til med os at danne en Kunstforening for Vejen og Omegn«. Denne opfordring kunne læses i Folkebladet for Vejen, Brørup, Holsted og Omegn den 13. januar 1905. Dette første tiltag til en kunstforening i Vejen var indsendt af en gruppe af byen førende skikkelser: billedhugger Niels Hansen Jacobsen, musikdirektør Niels Lauridsen, købmand Peder Lauridsen, sognepræst John Charles Richter samt realskolelærer Henrik Ussing.

Byen Vejen

Vejen ligger midt på landevejen mellem Kolding og Esbjerg og gennemskæres ligeledes af den gamle hærvej mod Sønderjylland. Dette gav naturligvis en vis handel med oplandet. Indtil åbningen af den sydjyske tværbane i 1874 var byen en mellemstor landsby, der ikke havde nævneværdige aktiver uden for lokalområdet. Med jernbanens komme begyndte den, ligesom de fleste byer i nærheden af de nyanlagte jernbaner, at vokse kraftigt og blev en af landets største stationsbyer. Vejen fik et stigende antal fabrikker, eksempel-

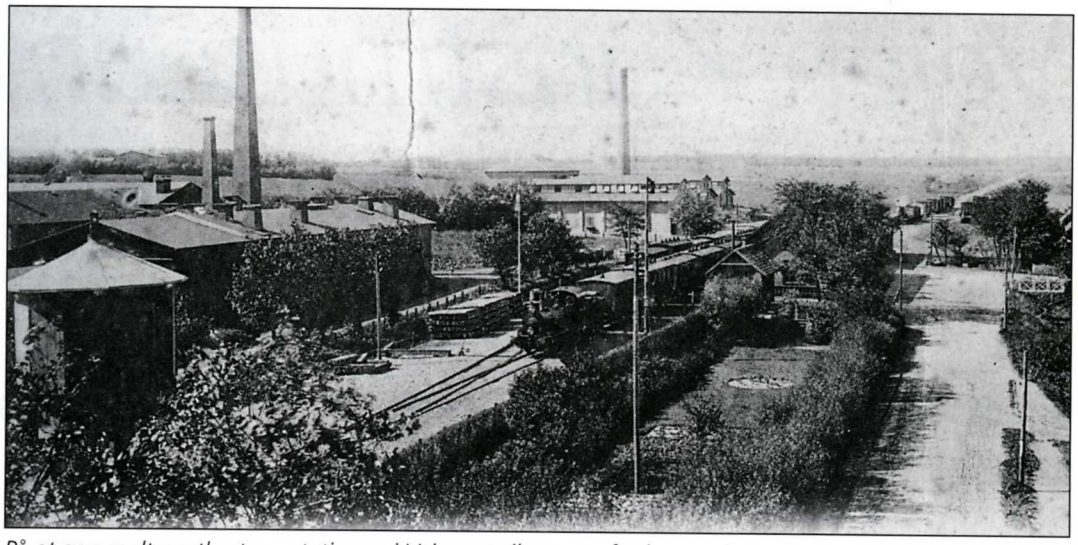

På et gammelt postkort ses stationen i Vejen og til venstre for banen, længst ude mod horisonten, ses Alfa margarinefabrik. Bemærk, der er endnu kun ét spor.

vis E. S. Høllunds savværk (hvor tagpapfabrikken Phønix senere kom til at ligge), S. C. Svenningsens maskinfabrik, cikoriefabrikken Nørrejylland, margarinefabrikken Alfa samt maskinfabrikken Mjølner og bar efterhånden præg af at være en industriby, der i meget høj grad domineredes af én mands initiativer. Denne mand, Johannes Lauridsen, var oprindeligt storbonde og dræningsingeniør men blev både selv og sammen med forskellige familiemedlemmer iværksætter af en stor del af byens fabrikker, banker, skoler mv. Senere blev Johs. Lauridsen landstingsmand for Venstre, og i 1908 blev han landbrugsdirektør i Nationalbanken.

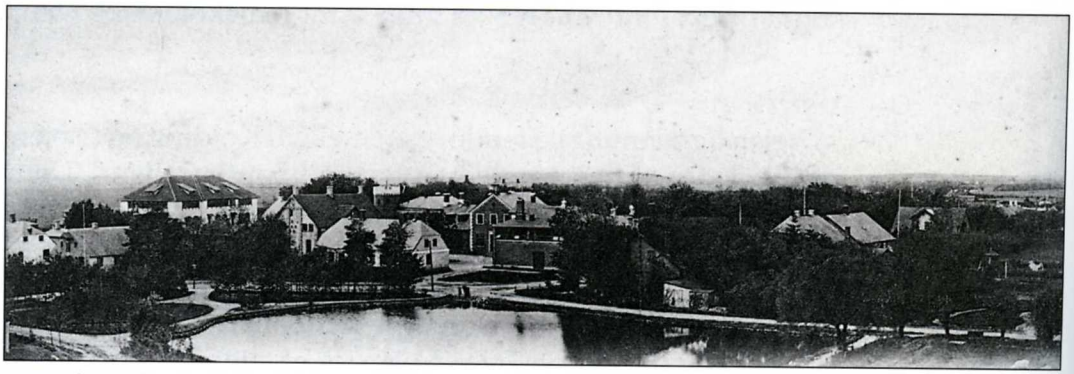

Et postkort giver indtryk af det gamle Askov med højskolen centralt placeret ved gadekæret.

Særdeles vigtigt for Vejen var også den omstændighed, at der i den nærved liggende landsby Askov befandt sig et af landets på det tidspunkt væsentligste intellektuelle centre, nemlig Askov Højskole. Højskolen havde Johs. Lauridsens far og farbror været med til at starte, efter at tabet af Sønderjylland havde besværliggjort undervisning efter Grundtvigs dansk-nationale tradition på skolens forgænger i Rødding.

Således var Vejen, der grænsede op til Kongeåen, så at sige et billede på mottoet: »*Hvad udad tabes skal indad vindes*« - den indre styrkelsesproces både åndeligt og materielt, der var kommet til at dominere dansk kultur og politik, efter at krigen i 1864 havde sat en endelig stopper for drømmene om igen at blive en international stormagt.

Kunstforeningen for Vejen og Omegn

Kunstforeningen for Vejen og Omegn blev stiftet den 24. januar 1905 med det formål »*...ved koncerter, oplæsning, foredrag og udstillinger at højne sansen for god dansk kunst på de forskellige områder*«. Foreningens økonomiske grundlag bestod af en grundfond på 100 kr. fra tidligere kulturelle arrangementer, og det årlige medlemskontingent blev bestemt til 2 kr. pr. medlem.

En væsentlig del af kunstinteressen i byen på dette tidspunkt skyldtes nok, at den lokale bondesøn, billedhuggeren Niels Hansen Jacobsen, efter sin første hustru, Gabrieles, død i 1902 havde flyttet sin faste bopæl fra Paris tilbage til Vejen. I Paris var han i kraft af sine kunstværker blandt andet blevet fast medlem af den prestigefyldte »société national des beaux arts«, og for Vejenborgerne må han således have syntes som lidt af en verdensstjerne. Kunstforeningens første bestyrelse bestod af Niels Hansen-Jacobsen, byens musikdirektør Niels Lauridsen, realskolelærer og mag. art. Henrik Ussing, Johannes Lauridsens kone ,Maren Lauridsen, samt (stor)købmand Peder Lauridsen, der blev formand. Således repræsenterede kunstforeningen altså et møde mellem verdenskunsten og den lille bys borgerskab.

Efter foreningens første år havde den 163 medlemmer. Og allerede det første år havde foreningen været særdeles aktiv: Man havde haft oplæsning af forfatteren Herman Bang og havde afholdt 3 koncerter samt tre kunstudstillinger. I Folkebladet blev specielt foreningens udstilling af maleren J. U. Bredsdorffs værker rost. Det var ifølge avisen »*...rigtig god, jævn Kunst – om end ikke alt for betydelig -, men sund og let forståelig*«. På trods af, at skribenten fandt de fleste malerier lidt »*skitseagtige*«, så var han glad for, at »*...den Fare, der ligger nær for et ikke alt for kunstforstandigt Publikum, at falde i Henrykkelse*

over straalende Rammer og glemme Malerierne, den fandtes ikke, for der var saa godt som ingen Rammer«. Man gik således meget op i kunstens opdragende virkning på byens endnu ikke oplyste borgere. Der har nu tydeligvis blandt Vejenborgerne været stor interesse for kunsten. Eksempelvis havde vandreudstillingen fra Charlottenborg flere besøgende i Vejen end i henholdsvis Århus, Randers, Viborg, Vejle, Kolding og Ribe, der jo alle var langt større og rigere byer.

Et kunstmuseum i Vejen

Efter bare et par års levetid blev det i februar 1907 foreslået af formand Peder Lauridsen, at kunstforeningen skulle søge at opføre et kunstmuseum. For at få opbakning til dette udsendtes en henvendelse til kunstnere i hele landet om støtte til et eventuelt museum. Denne henvendelse blev besvaret af omkring 100 kunstnere, der alle var villige til at donere eller udlåne kunstværker til museet, og således var et kommende museum sikret en udstillingsmæssig basis.

Hansen-Jacobsen havde udarbejdet en plan til en to-etagers museumsbygning i klassisk græsk stil. Denne forventedes at ville koste ca. 60.000 kr., og planen var, at pengene skulle skaffes ved statstilskud, kommunalt tilskud samt donationer fra private i sognet. I slutningen af maj sendte kunstforeningen et brev til sognerådet. Heri søgte man om dels, at kommunen købte en nærmere bestemt byggegrund til 10.000 kr., og dels at den gav et tilskud til selve museumsbygningens opførelse ligeledes på 10.000 kr.

Efter forhandlinger i et til lejligheden nedsat udvalg vedtog sognerådet at støtte museumsplanen med 10.000 kr., dog på visse betingelser. For det første skulle kunstforeningen selv skaffe byggepladsen. Sandsynligvis har sognerådet været klar over, at grunden - den grund hvor museet ligger den dag i dag - tilhørte Hansen Jacobsens far, der jo nok kunne tænkes at ville skænke en grund til sønnens kunstmuseum. Derudover kunne pengene først bevilliges, når den resterende sum var blevet sikret, og ydermere skulle *»...Billedhugger Hansen-Jacobsen, Vejen, til Museet saa vidt muligt skænke alle større Kunstværker som han indtil Dato har frembragt, og som det i Fremtiden lykkes ham at frembringe - enten de originale Modeller eller Afstøbninger«.* Endelig skulle der udarbejdes vedtægter for museets drift.

Kunstforeningen havde i nogle år været vært for den ovennævnte, meget velrenommerede vandreudstilling fra Charlottenborg, og fra udstillingskomiteen modtog kunstforeningen et brev, hvori man gav Vejen Kunstforening sin

bedste anbefaling. Denne anbefaling sendte man i slutningen af juli 1907 til regeringen og rigsdagen sammen med en anmodning om et tilskud på 30.000 til en museums- og kunstbygning. I anmodningen lagde man stor vægt på museets dannende funktion, der ville blive til gavn for »*...den jævne Befolkning på Landet, saa at denne til enhver tid, og på en let tilgængelig Maade kan faa del i at se god Dansk Kunst, hvilket man kun har haft lejlighed til i de større byer*«. Der lå med andre ord et folkeoplysende sigte bag, hvilket ikke er overraskende Askov Højskole taget i betragtning. På det tidspunkt havde sparekassen givet tilsagn om støtte til museet med 5.000 kr, og senere på året afholdt lokale musikere velgørenhedskoncert til fordel for sagen.

Kunstforeningen og kampen med regeringen

Efter igen i januar 1908 at have sendt et nyt brev til regeringen og rigsdagen fik foreningens bestyrelse, igennem en af Ribe amts folketingsmænd,

I 1898 afsløredes i Skibelund Krat Niels Skovgaards «Magnussten«. Dette stærkt politiske monument blev starten på stedets kunstneriske markering af grænsesagen. Magnusstenen blev opstillet takket være økonomisk støtte fra digteren Thor Lange. Den 22. november 1925 afsløredes i Krattet en mindesten over netop Thor Lange, og det var Niels Hansen Jacobsen, der havde fået til opgave at lave et reliefportræt af ham. Her ses han som nr. 3 fra højre fotograferet ved Magnusstenen sammen med en ældre dame, der menes at være digterens enke, den russiske fyrstinde Natalie de Protopopoff. Der er ikke sat navn på de øvrige personer.

L. Rasmussen, foretræde for finansudvalget. Med Peder Lauridsen som repræsentant argumenterede man for at få en bevilling på 30.000 på årets finanslov. Denne gang anførte han udover det dannende aspekt også, at »*...det har stor National betydning, at der paa vor sydlige Grænse samles saa meget af Dansk Kultur som muligt*«.

Det fremgår af referatet i kunstforeningens protokol, at »*...der var stemning for at bevillige det ansøgte beløb, men at tiden var for fremskreden til at det kunne komme på finansloven*«. Kilden til dette er ifølge protokollen Rigsdagstidende, men hvis man ser efter her, står der intet i den retning. Derimod står der, at »*Da Sagen ikke er tilstrækkeligt forberedt, gør Udvalget ikke Indstilling*«. Det kan selvfølgelig være, at dette var en måde at undgå at få flere poster på årets finanslov. Imidlertid er det påfaldende, at der fra kunstforeningens side ikke er medsendt vedtægter for museet. Foreningens foretræde for finansudvalget fandt sted mere end et halvt år efter, at sognerådets havde krævet, at man udarbejdede et sæt vedtægter. Og eftersom der ikke er grund til at antage, at rigsdagen skulle være mindre krævende end det lokale sogneråd, ser det ud til, at en tungtvejende grund til afslaget er simpel sjusk fra bestyrelsens side, eller måske en illusion om, at regeringen ville finde projektet så væsentligt, at den formelle del ville træde i baggrunden.

I juni 1908 indsendtes en ny ansøgning. Denne gang sammen med et sæt udarbejdede vedtægter. Brevet sendtes, udover til regeringen og rigsdagen generelt, specifikt til kultusministeriet. Denne gang havde man forhøjet museumsbygningens forventede pris til 70.000 og havde tilsvarende forhøjet den ansøgte sum til 35.000 kr. Efter endnu et brev fik man i november for anden gang foretræde for regeringens finansudvalg. Her anførte Peder Lauridsen, at foreningen nu havde gjort mere for at forberede sagen. Man havde nu allieret sig med en »*akademisk uddannet arkitekt*« fra København i stedet for den tidligere benyttede bygningsinspektør Bertelsen fra Horsens, der øjensynligt ikke var indehaver af en akademisk titel, og man havde sikret sig Vejen Kommunes garanti for, at de ville stå for museets drift og vedligeholdelse. Denne gang udtalte finansudvalget, at »*...der i Vejen er Forhold, der berettige til der at opføre et Museum*«

Imidlertid så situationen mindre gunstig ud efter at kultusministeren, hvis ministerium havde forestået en bedømmelse af ansøgningen, havde udtalt sig. Han var ellers ganske positiv overfor idéen om skiftende udlån fra forskellige kunstnere: »*Det kan jo være, at Gennemførelsen af denne nye tanke kan bidrage i høj Grad til at give Befolkningen ude i Landet Smag for at se God Kunst,*

På en gammel amatøroptagelse er der travlhed i Hansen Jacobsens atelier – gæsterne er hans nærmeste slægtninge og i forgrunden bladrer hans anden hustru, Kaja, i et hæfte. Bemærk hans keramiske arbejder på hylderne i baggrunden.

og Tanken er derfor tiltalende,« Han mente dog også, at sagen endnu engang var for dårligt forberedt. Man kunne ikke danne sig et ordentligt billede af projektet, der dog, efter ministerens mening, under alle omstændigheder syntes overdimensioneret. Med henvisning til Kunstforeningens beskedne størrelse og dens daværende kassebeholdning på 5 kr. var hans konklusion, at »*...det er ikke en Forening, der kan danne en solid Basis for Bevaringen og Driften af en saa stor Museumsbygning...Ministeriet vil sikre sig, at Vejen Kommune vil stå for Driften«*.

Det er i øvrigt bemærkelsesværdigt, at kunstforeningen, i modsætning til hvad man påstår over for finansudvalget, netop ikke havde fået Vejen Kommunes garanti for museets drift. Dette fremgår tydeligt af det brev, kunstforeningen sendte til sognerådet i forbindelse med dets godkendelse af museets vedtægter i 1909. Her anførtes kommunens betaling for museets drift specifikt som en ny ting. Der er altså endnu et eksempel på, at man i kunstforeningen ikke har gjort forarbejdet godt nok, enten på grund af sjusk, eller fordi man har været for sikker på vigtigheden af egen sag.

De nye vedtægter, der betød, at sognerådet og kunstforeningen i fællesskab skulle stå for museet, blev vedtaget i både sognerådet og amtsrådet, hvorefter

de i september 1909 blev overbragt til kultusministeren af Peder Lauridsen personligt. På kunstforeningens generalforsamling i januar 1910 udtalte Peder Lauridsen, at »*Der er maaske ikke saa stor sandsynlighed for, at Statstilskuddet bliver bevilliget i Aar, men det kommer nok af aare*«. Derudover kunne han også fortælle, at en privat, og tilsyneladende anonym, mand havde givet tilsagn om et tilskud på 5.000 kr. til museumsbygningen.

Museet opgives

I juli 1912 overtog kommunen af arvingerne efter Hansen Jacobsens far museums- og torvepladsen, hvor museet var tiltænkt plads. Herefter skete der tilsyneladende ikke mere i sagen i denne omgang. En sidste ansøgning

1913-14 lod Hansen Jacobsen sit atelier opføre i Skibelund Krat, hvor det stod frem til 1937, da det blev flyttet ind til Vejen, hvor det kom til at udgøre museets sydlige kuppelsal. Flytningen blev bekostet med et stort tilskud fra Ny Carlsbergfondet. Indgangspartiet, der kan studeres i Lindegade, er en utraditionel kombination af bindingsværk, munkesten og relieffelter, som billedhuggeren har modelleret direkte i den våde cement. Takket være en bevilling fra Vejen Kommune blev indgangspartiet gennemgribende restaureret hen over midten af 1990'erne.

om tilskud, indbragt for finansudvalget i november 1912, blev endnu engang henlagt til Kirke- og Undervisningsministeriets overvejelse, men sagen optræder ikke i Rigsdagstidende i hverken 1913 eller 1914. Dette skyldtes ifølge Peder Lauridsen de »*stadigt skiftende ministerier*«, hvilket passer ganske godt med, at der var to ministerskift i kultusministeriet fra 1909 til 1910. Imidlertid fungerede den samme departementschef fra 1909 til 1916, hvilket burde betyde, at skiftende ministre havde mindre betydning. Bemærkelsesværdigt er det også, at der ikke sker noget i sagen fra 1910 til 1913. I denne periode sad Askov Højskoles forstander Jacob Appel som kultusminister, og det ville være mærkeligt, om han ikke kendte til og var tilhænger af sagen, eftersom Lauridsen-familien var hans personlige venner samt Askov Højskoles velgørere.

Ifølge Peder Lauridsen blev sagen endeligt opgivet i 1914, fordi man efter Første Verdenskrigs udbrud ikke ønskede at bruge statslige midler til sagen på grund af den udsatte beliggenhed ca. 3 km. fra grænsen til Tyskland. En anden grund kan være, at man, som kultusminister Enevold Sørensen, var bange for at give tilskud til et kunstmuseum i Vejen, fordi man frygtede, at »*...Beslutningen vil medføre store Konsekvenser, da der er mange andre mulige Ansøgere*«. Sagen i Vejen giver således indblik i en national venstrepolitik med generel økonomisk påholdenhed, der indebar en nedprioritering af kulturelle formål, omend man som Enevold Sørensen i princippet var positiv overfor udbredelsen af kulturen - så længe den ikke kostede staten penge.

Samme år flyttede Hansen-Jacobsen sine kunstværker fra laden på hans afdøde faders gård til et nybygget atelier i Skibelund, et nationalt samlingssted ved Kongeåen et par kilometer sydvest for Vejen.

Balladen om Trolden

Anden del af museumssagens historie startede så småt i april 1921. Her blev der i sognerådet stillet forslag om opførelsen af et nyt elektricitetsværk. Det gamle kunne ganske simpelt ikke klare Margarinefabrikken Alfas stigende elforbrug. Et sådant elværk skulle have et kølebassin, og det blev besluttet at opføre dette på den torveplads, kommunen i 1912 havde fået af Jacobsenfamilien, således at byen kunne få sig et springvand. Det blev meget hurtigt besluttet, at der i springvandet skulle være en figur udført af Hansen-Jacobsen. En forudsætning for planens udførelse var dog, som sognerådet udtrykte det, at »*... der må fra beboernes side vises offervilje*«.

I første omgang var ideen tilsyneladende at opstille en havfrue i spring-

Grundlæggeren af og den første direktør for Alfa Margarine, den senere nationalbankdirektør Johannes Lauridsen indkøbte originalgipsen til Niels Hansen Jacobsens skulptur af den lille havfrue. Den stod i mange år på i et hjørne af hans havestue på gården «Grønvang«. Den er siden kommet til museet og står i dag i Skulptursalen.

vandet magen til en, der havde tilhørt Johannes Lauridsen. Der var dog ikke nogen havfrue med i det forslag, det nedsatte udvalg kom med. Her blev kun et enkelt værk foreslået, nemlig den uhyggeligt udseende »Trold, der vejrer Kristenkød«. Det blev da også denne trold, der blev valgt, men det skete ikke uden modstand. Selv om ingen stemte imod forslaget, valgte de fire ud af sognerådets ti medlemmer ikke at stemme, mens en var fraværende. Særlig udtalt var modstanden fra Johannes Lauridsens søn og arving Olav Vang Lauridsen, der på det tidspunkt var fungerende direktør på Alfa. Den unge Lauridsens holdning var, at »*Trolden giver jo absolut intet Skønhedsindtryk. Det er rigtigt, at dette Arbejde er karakteristisk for Kunstneren, men der er andre Hensyn at tage. Springvandsfiguren og Hansen-Jacobsens Kunst bør holdes adskilt*«. Tilsyneladende har sagen været den, at man på en gang har ønsket, at byen manifesterede tilstedeværelsen af en internationalt anerkendt »verdenskunstner« samtidig med, at man lokalt ikke rigtigt kunne acceptere den banebrydende del af hans kunst, men hellere havde set, at man opstillede en mere ufarlig havfrue. Med andre ord ønskede en del af byens borgere måske egentligt først og fremmest at udstille Hansen-Jacobsens berømmelse og navn, mens

de havde foretrukket, at man havde ændret hans kunstneriske udtryk (der jo egentligt var grundlaget for berømmelsen).

Ikke desto mindre blev trolden altså valgt. Prisen for figuren blev 6.000 kr. Af disse betalte kommunen 3.000 igennem »Lundgaardfondet«, et kommunalt fond oprettet og finansieret af Johannes Lauridsen, mens resten blev skaffet af privat vej. Af de private tilskud kom i hvert fald 200 kr. fra håndværkerforeningen samt fra borgerforeningen, der afholdt en ringridnings-fest til fordel for sagen og samlet betalte 396,80 kr.

Vejen får endelig et kunstmuseum

I foråret 1923 kom det borgerforeningen for øre, at Hansen Jacobsen planlagde at bygge hus ved sit atelier i Skibelund, hvilket ville betyde, at Vejen by ville miste både personligheden Hansen Jacobsen og hans kunstværker. For at forhindre dette besluttede man at henvende sig til Hansen Jacobsen om muligheden for at flytte hans kunstværker til et museum på springvandspladsen, *»...således at Vejens Borgere kunde have nem og bekvem adgang til Kunstnerens Værker«*. Henvendelsen gav dog ikke noget resultat, hvilket kunne skyldes Hansen Jacobsens tidligere erfaringer med museumsprojekter, hvor, som borgerforeningen foreslog i brevet til ham, *»Den økonomiske side søges løst af offentlig Vej«*. Derfor blev det besluttet på borgerforeningens

Da Hansen Jacobsen omkring 1902 vendte hjem fra Paris, boede han deltids i København, hvor han havde atelier og lejlighed på det yderste Østerbro (Nygårdsvej), deltids i Vejen. Dér slog han sig ned i »Hytten«, aftægtsboligen til det fædrene hjem. Huset eksisterer den dag i dag – godt klemt inde mellem Rosengården og Egely. Dengang var det hjertet i hans hverdag – hjemmet midtfor, keramikværkstedet med den høje skorsten til højre, til venstre »huggehuset«, hvor han arbejdede med sten, og midtfor stenpladsen. Dér kunne bestillere udvælge netop den sten, som de måtte ønske at sætte over en afdød slægtning. Sammen med billedhuggeren kunne de så drøfte udformningen.

generalforsamling, at man ville indkalde samtlige byens foreninger til et møde for at høre, om der var bred interesse for at rejse et museum for Hansen-Jacobsen. På mødet var alle de 40 fremmødte enige i, at man ønskede at realisere museumsplanerne. Derfor sendte man en fælles opfordring til Hansen Jacobsen, hvor der blandt andet stod, at; »*Tilstedeværende Repræsentanter for Byens og Egnens samtlige Foreninger samt fra Sognerådet...udtaler enstemmigt og indtrængende ønskeligheden af, at De vil sanktionere en Ordning, saaledes at Deres Museum i Skibelund bliver flyttet til Torvepladsen i Vejen paa en for Dem tilfredsstillende maade*«.

Efter den anden henvendelse gik Hansen Jacobsen og hans anden hustru, Kaja, ind på forslaget på betingelse af, at kommunen på trods af planerne om at skaffe pengene privat var den ansvarlige bygherre og dækkede eventuelle manglende midler – Hansen Jacobsen var tydeligvis blevet klog af skade. Aftalen var, at kommunen primært ved private bidrag skulle betale et museum samt et atelier, mens Hansen Jacobsen selv skulle betale for et beboelseshus i tilslutning til museet. Driften og vedligeholdelsen af museet skulle Hansen Jacobsen stå for indtil sin død eller frivillige afkald på det, hvorefter kommunen skulle overtage det samlede kompleks sammen med Hansen Jacobsens kunstværker.

Til at varetage forholdene omkring selve museet skulle der vælges en bestyrelse bestående af henholdsvis 3 sognerådsmedlemmer, Hansen Jacobsen eller hans hustru samt et femte medlem, der valgtes af Hansen Jacobsen. Således havde kunstforeningen i modsætning til vedtægterne fra 1909 ingen pladser i museets bestyrelse og dermed ingen direkte indflydelse. Forholdene var dog også væsentligt anderledes denne gang. Hvor det før havde handlet om et museum med skiftende udstillinger og med Hansen Jacobsens kunstværker som hoveddelen af den faste udstilling, så var det nu et museum specifikt for Hansen Jacobsen og hans kunst, om end han gerne tillod, at kunstforeningens malerier fik plads i det. Ligeledes havde man ændret fokus fra kunstforeningens bredt folkeoplysende målsætning med klart grundtvigiansk fortegn til det noget smallere fokus på en bevarelse af Hansen Jacobsens kunst som et udtryk både indad- og udadtil for, hvad Vejen kunne frembringe.

Hvad den økonomiske side af museumsplanerne angik, så gik borgerforeningens medlemmer fra hus til hus både på landet og i byen og samlede ind, hvilket samlet gav 14.925 kr. Museet og atelieret var beregnet til at ville koste omkring 16.000 kr., hvorfor kommunen skød resten til gennem Lundgaardfondet.

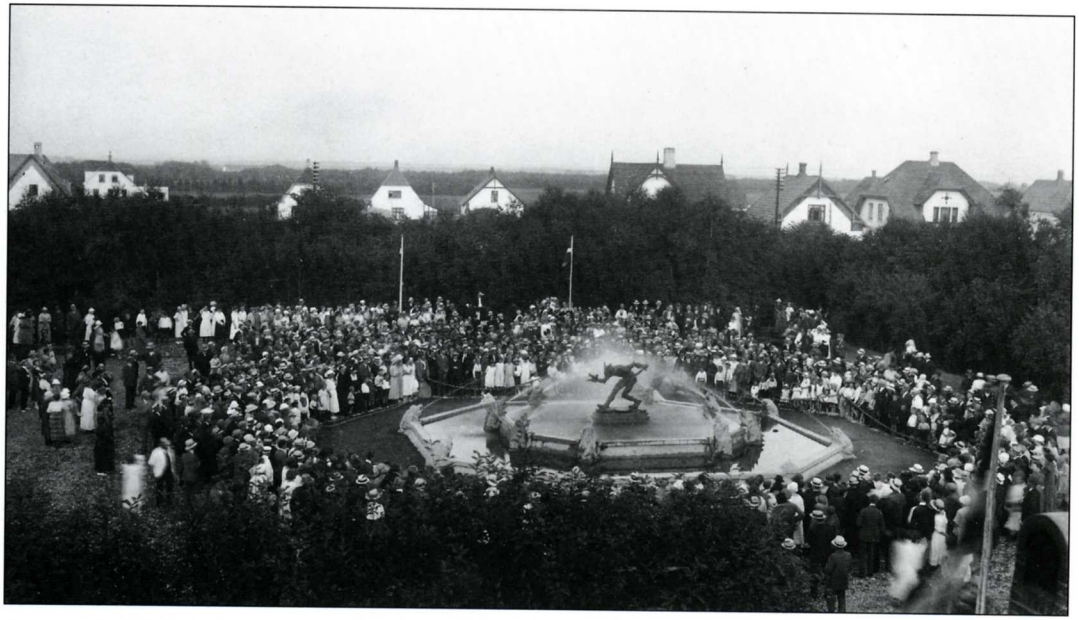

Sommeren 1923 var den store begivenhed indvielsen af elværkets kølebassin – en teknisk milepæl i byens hastige vækst, men også en begivenhed, der gav byen og egnen sit markante vartegn, Trolden. Ved indvielsen talte Niels Hansen Jacobsens gode ven, forfatteren Jeppe Aakjær. Se, dengang var der ikke mange rækker af huse øst for det nye anlæg!

Således var opførelsen af et kunstmuseum for Niels Hansen Jacobsen en kendsgerning ved afsløringen af springvandet den 13. juli 1923. Til denne lejlighed var der udover byens borgere fremmødt adskillige lærere og elever fra Askov Højskole, og Hansen Jacobsens gode ven, Jeppe Aakjær, holdt tale.

Nogle dage efter springvandets indvielse afholdt man licitation på arbejdet med museets opførelse. Museets endelige pris blev på 20.000 kr. Det betød, at kommunen måtte betale noget mere end først forventet og således endte med at bruge egne midler i modsætning til de oprindelige planer om at dække de manglende midler via Lundgaardfondet. Hansen Jacobsen måtte også selv skyde midler i selve museumsbygningen, hvilket heller ikke havde været meningen. Prisen på beboelseshuset blev 15.500 kr., som Hansen Jacobsen skulle betale egenhændigt. Den oprindelige plan var, at bygningerne skulle stå fuldt færdige til 1. november 1923. De stod dog på grund af forsinkelser i arbejdet først parat i sommeren 1924, hvor de den 1. juli blev indviet ved en stor fest med gæster fra hele landet.

Det museum, der blev indviet sommeren 1924 var et rent symmetrisk anlæg med tre funktioner: Midt for var det egentlige museum, den 8-kantede skulptursal. Til højre lå billedhuggerens atelier (i dag den røde Malerisal) og til venstre hans privatbolig – et typisk Bedre Byggeskiks hjem. Huset var tegnet af Niels Ebbesen Grue, men det er på forskellig vis tydeligt, at billedhuggeren har haft mange fingre med i spillet – såsom ved Skulptursalens udformning, idet den er en tro kopi af den skulptursal, som Hansen Jacobsen og hans kolleger i 1905 lod opføre ved Den Frie udstillingsbygning i København.

Peder Lauridsen og opførelsen af Kunstmuseet

Hvilken rolle kunstforeningens tidligere formand Peder Lauridsen spillede i den endelige rejsning af museet er noget uvis. I et læserbrev i Folkebladet nogle uger efter indvielsesfesten fremhævede en Hr. Niels Lauridsen formanden for borgerforeningen, S. Willadsens, rolle i sagen, og under mottoet »æres den, som æres bør« benyttede han samme lejlighed til at erklære at *»Ideen til et kunstmuseum i Vejen er Hr. grosser P. Lauridsens, men denne gang er det ikke grossier P. Lauridsen, der har gjort det store arbejde…..snedkermester S. Willadsen bør have æren«.*

At Willadsen spillede en væsentlige rolle i foretagendet, er der for så vidt ingen tvivl om, eftersom han sad i borgerforeningens bestyrelse, var medlem af sognerådet og sad i dettes museumsudvalg. Derimod har det ikke været muligt at finde dokumentation for, om Peder Lauridsen har været direkte involveret i rejsningen af museet. Man skal naturligvis være opmærksom på, at Peder Lauridsen var den væsentligste drivkraft i kunstforeningen og det

I et af billedhuggerens gamle album ses et fotografi af den monumentale gravsten, som Niels Hansen Jacobsen udførte til opstilling på Peder Lauridsens familiegravsted. Da der ikke var direkte arvinger, var det en testamentarisk beslutning, der førte til, at stenen i dag står ved de ukendtes plæne på kirkegården i Vejen. Selv i døden havde købmanden, ved sine rige gaver til Vejen Bibliotek, tænkt på alles fælles bedste. På denne måde kunne kunstværket komme mange til glæde.

første forsøg på at rejse et museum. Samtidig var han storkøbmand, formand for Alfas bestyrelse samt byens fremmeste kulturmæcen og væsentligste rigmand efter Johs. Lauridsens død i 1920. Han var altså en person, der aftvang opmærksomhed og respekt. På trods af dette er det opsigtsvækkende, at der ved indvielsen af museet blev holdt hele tre taler for ham. Dels udtalte sognerådsformanden, at »*Hr. P. Lauridsen har gennem aarene…udført et stort og dygtigt arbejde for denne Sag. Det gælder ogsaa nu ved Museets bygning*«, og dels talte Inspektør V. Jastrau fra Københavns Kunstforening for ham. Endelig holdt S. Willadsen tale for Peder Lauridsen og hustru, »*…uden hvem det ikke var lykkedes at rejse Museet*«. Således tyder det på, at Peder Lauridsen har spillet en afgørende rolle i både første og anden del af museumssagen, om end han i anden omgang måske har siddet bag kulisserne. Måske har det haft en væsentlig indflydelse på Peder Lauridsen, at han på dette tidspunkt var flyttet til Kolding, hvorfor hans engagement ligeledes kunne tænkes at være flyttet væk fra Vejen.

Vejen:
Byen, borgerne og de landsdækkende strømninger

Vejen var i museumssagens tidsrum en by i hastig forandring. Fra 1901 til 1921 voksede indbyggertallet med mere end 100%, og byen blev mere og mere præget af industri og handel frem for landbrug, noget der også gjorde, at man gennem handel med oplandet, og for de større fabrikkers tilfælde hele landet, fik meget større kontakt med Danmark udenfor Malt herred end hidtil. Samtidig havde man et for en landkommune meget stort og forskelligartet antal uddannelsessteder. Askov Højskole og Ladelund Landbrugsskole tilhørte de ypperligste indenfor deres respektive felter, ligesom man havde statens forsøgsstation i Askov, handelsskole, teknisk skole, realskole og Skibelund Efterskole. Dette må nødvendigvis have givet Vejen en stor gennemstrømning af unge mennesker samtidig med, at det må have givet konstante nye påvirkninger udefra.

Historikeren Niels Peter Stilling skriver i sin bog »De nye byer«: »*Vejen blev efterhånden også et håndgribeligt eksempel på grundtvigianismen ført ud i praksis*«. Der er da heller ingen tvivl om, at den største leverandør af impulser og ideer udefra har været Askov Højskole. Dels har en del af byens førende borgere været elever ved skolen, og dels sad der lærere fra Askov i bestyrelserne i flere af byens store virksomheder, bl.a. Alfa og Vejen Bank. Et af de mest iøjenfaldende eksempler på påvirkningen af den grundtvigianske højskoletanke er

På et gammelt glaspladenegativ ses Niels Hansen Jacobsen ved »Modersmålet« sammen med en gruppe gæster. Der er ikke sat navn på de øvrige gæster, men billedhuggeren ses yderst til venstre.

Johannes Lauridsens opkaldelse af sine virksomheder som *Alfa*, *Phønix* og *Mjølner*, der er taget lige ud af hhv. den græske og den nordiske mytologi. Samtidig var Johannes Lauridsen jo selv oprindelig bonde og havde ved hjælp af uddannelse og teknologi nået til tops både politisk og økonomisk.

Den grundtvigianske interesse for læring og viden ses tydeligt i det store udbud af kulturelle tilbud, der fandtes i byen. Ikke bare var der underholdning i form af hyppige andespil, teater, kunstudstillinger, bibliotek og en biograf (der i øvrigt var censureret grundigt af hensyn til byens ungdom!). Man havde igennem de forskellige foreninger ofte foredrag af lærere fra Askov Højskole såvel som udefra kommende talere. Disse talte blandt andre forfatterne Georg Brandes og Herman Bang, Holberg-eksperten Vilhelm Andersen og den tidlige feminist Thit Jensen ligesom den i dag meget omstridte Niels Bukh og grønlandsfareren Knud Rasmussen besøgte byen efter deres rejser i henholdsvis Amerika og på Grønland. Således må man sige, at Vejenborgerne i høj grad fulgte de nye strømninger.

Noget meget væsentligt for Vejens udvikling fra landsby til industripræget stationsby var tabet af Sønderjylland i 1864. Ikke bare betød det, at Ludvig Schrøder og Heinrich Nutzhorn i 1865 flyttede deres højskole fra Rødding til Askov. Det betød også, at der i hele landet opstod en voldsom interesse for det nationale. Denne var naturligvis stærkt koncentreret ved grænsen, hvor Vejen, som sidste stop på Hærvejen før tyskbesat område, naturligvis ikke var nogen undtagelse. Ved samlingsstedet i Skibelund samledes man fra hele Danmark for at skue ud over det tabte land, og der ses gennemgående en stor interesse for Sønderjylland og den nationale sag i både sognerådets protokoller og hos borgerforeningen. Borgerforeningen arrangerede adskillige udflugter til et andet nationalt samlingssted, Skamlingsbanken, ligesom de år i forvejen planlagde en tur til Sønderjylland efter den forventede genforening. Borger-, handelsstands- og håndværkerforeningen planlagde i øvrigt i fællesskab at oprette en dagsvognrute mellem Skodborg og Vejen, »*...så snart forholdene tillader det*«. Dette kan hænge sammen med, at man forventede en stigning i handelen med Sønderjylland efter genforeningen. En udvikling der i øvrigt udeblev.

Motiver til opførelsen af et kunstmuseum

Det nationale er ligeledes i meget kraftig fokus gennem hele museumssagen. Især i kunstforeningens ansøgninger til rigsdagen lægges der stor vægt

på den betydning et kunstmuseum i Vejen ville få for hele nationen. Ved sit foretræde for finansudvalget i februar 1908 sagde Peder Lauridsen, at »... *det har stor National Betydning, at der paa vores Sydlige Grænse samles så meget af Dansk Kunst som muligt*«. Og i november samme år anførte han, at »...*jeg tror, at den Sag vi her arbejder for, vil blive en Sten i den Mur, som Kulturens Sag kan komme til at værne vort Folk som Nation*«. Der har selvfølgeligt været noget næsten indlysende fornuftigt i foran statens repræsentanter at fremhæve den nationale fordel i at støtte projektet. Man kan da heller ikke udelade, at dette er et eksempel på det, den norske historiker Jens Arup Seip har kaldt *nationalisme som vikarierende motiv.* Dette skal forstås på den måde, at sagen fremføres som et nationalt styrkelsesprojekt, mens det i virkeligheden handler om en bys ønske om at få sig et kunstmuseum foræret af staten. Ikke desto mindre fortsætter den nationale linie i talerne ved museets indvielse i så høj grad, at det er tydeligt, at den nationale sag har fyldt utroligt meget i vejenborgernes bevidsthed, noget der i øvrigt var et gennemgående træk landet over efter 1864 og i særdeleshed omkring genforeningen i 1920.

Generelt ses der i det daværende Vejen en stor interesse for dannende foredrag og ny viden. Der er da heller ingen tvivl om, at Vejenborgerne betragtede sig som dannede mennesker. I sin tale ved museets indvielse sagde sognerådsformand N. M. Sørensen blandt andet: »*Egnen her betegnes ofte som et Kulturcentrum...men hermed følger et Ansvar, og jeg vil da udtale haab om, at Museet maa blive et Led i det kulturelle Arbejde, som udgaar her fra Egnen*«. Det dannende aspekt stod da også dengang som kunstforeningens hovedmålsætning, ligesom dannelsen af specielt samfundets lavere klasser var et af de vigtigste argumenter i kunstforeningens ansøgninger om statsmidler i museumssagens første fase.

Samtidig med at man så Vejen som et centrum for viden og dannelse, havde man ikke noget idyllisk billede af livet i byen i øvrigt. Derimod var man meget bevidst om byens begrænsninger. I sognerådsformand Kr. Madsens tale ved springvandets indvielse sagde han, at »*Trolden giver Næring til Fantasier og Tankens Flugt, bort fra Dagliglivets ofte haarde og slidsomme Virkelighed. Vi trænger til dette, og ikke mindst i Stationsbyens graa ensformighed*«. Kunsten sås således blandt andet som et middel til at forsøde byens hårde liv. Kr. Madsens efterfølger som sognerådsformand, N. M. Sørensen, gik et skridt videre, da han i sin tale ved museets indvielse sagde: »*Taget i almindelighed hører Stationsbyerne til den Art af Byer, hvor det hele er ret ensformigt, og Vejen har for øvrigt ikke været nogen Undtagelse fra den Regel. Nu stiller Forholdene sig*

anderledes, thi nu har vi foruden Musæet her den kønne Plads med det storslaaede og ejendommelige Springvand,...«. Ifølge Sørensen kunne museet, og dermed kunsten, altså også bruges til at ændre byens art. Kunstforeningen anførte endda i sin første henvendelse til sognerådet om museet, at »*...det vil virke forædlende på den opvoksende Slægt, at den fra Ungdommen af modtager skønne Indtryk og god Kunst.* Således kunne altså ikke bare byen, men også borgerne ændres til et højere stade ved hjælp af kunsten.

En anden ting, kunsten har kunnet bruges til, var til at få landsdækkende omtale. Realskoleleder Hauge udtalte i forbindelse med valget af springvandsfigur, at »*Trolden og Niels Hansen-Jacobsen vil med tiden blive anerkendt...Vælger vi Trolden, vil vi komme i alle Landets Blade«*. Det virkede også, hvilket fremgår af en notits i Folkebladet et par dage efter springvandets indvielse, hvor der stod , at »*Størstedelen af Provins og Hovedstadspressen omtaler Springvandet, der fremhæves som noget enestående for provinsen«*. I dag må Hauges forudsigelse jo fortsat siges at holde stik, eftersom trolden i dag er Vejens vigtigste vartegn.

Det kan ikke udelukkes, at lignende motiver også har været inde i billedet

På genial vis forstod Niels Hansen Jacobsen at udnytte potentialet i det kølebassin, som han i 1923 stod for at udforme til det nyopførte Vejen Elværk. Her ville der springe brandvarmt vand døgnet og året rundt. Som kulden satte ind, ville Trolden stå i 'mosekonebryg', og med frosten ville Trolden få »vinterpels« – istapper, der understregede Troldens kantede, aggressive karakter.

i forbindelse med rejsningen af museet, hvor kunstforeningen på et sognerådsmøde argumenterede med, at »*Vejen Bys anseelse udadtil vil forøges ved, at det er første gang en Landkommune gennemfører den smukke Idé, at det bedste af, hvad Landets Kunstnere frembringer kommer ud og bliver set af den Befolkning, der ikke har raad til at reise til København,...*«. I hvert fald ville det ikke have skadet blandt andet handelsstandsforeningens arbejde for at opnå købsstadsstatus, ligesom det må have hjulpet til at højne interessen for Vejen både som udflugtsmål, hvortil man konstruerede reklamer og *turisttavler,* men også som et attraktivt sted for økonomiske investeringer.

Som bevæggrund til at opføre museet må man ikke glemme, at den væsentligste blandt en lang række medspillende faktorer helt sikkert har været en stærk interesse for Hansen Jacobsens person og kunst generelt. I 1907 havde kunstforeningen, ifølge brevet udsendt til danske kunstnere, ca. 300 medlemmer ud af en samlet befolkning på ca. 2000. At 15 procent af indbyggerne således var medlem af foreningen vidner om tilstedeværelsen af en massiv interesse for kunst. Dette burde have givet en god basis for de frivillige bidrag til både springvandet og museet, hvadenten interessen har gået på kunst generelt eller hovedsageligt en opfattelse af Hansen Jacobsens person og hans kunstværker som en del af Vejens intellektuelle identitet og kulturelle arv.

Hele byens kunstmuseum

Det har sikkert også skærpet interessen for kunst, at kunstnere på dette tidspunkt var begyndt at interessere sig for Jylland og den jævne befolkning, samtidig med at hjemstavnsforfattere som Jeppe Aakjær og Johannes V. Jensen, der begge var Hansen Jacobsens bekendte, beskrev livet set med landbefolkningens øjne. Det passer i øvrigt med, at arbejderne i socialdemokratisk forening, der jo stadig kom fra landet, i 1910 henvendte sig til Hansen Jacobsen for igennem ham at få Jeppe Aakjær til at tale i foreningen.

At borgerne i Vejen følte, at de var kommet forståelsesmæssigt tættere på kunstnerne, fremgår også af en tale holdt af forstander J. Kr. Madsen ved museets indvielse: »*Den Forbindelse, der var mellem Landboere og Kunstnere var vel nærmest, at vi var Motiv for dem. Overordentligt meget er blevet anderledes. Jeppe Aakjær har gjort meget for at føre Udviklingen henimod det Maal, der nu er naaet, og Hansen Jacobsen har ligeledes bidraget til at bringe sin Kunstart ud til de bredere Samfundslag*«.. Det fremgår også af Aakjærs tale ved springvandets indvielse, at han ikke så kunsten som hævet over og adskilt fra det almene

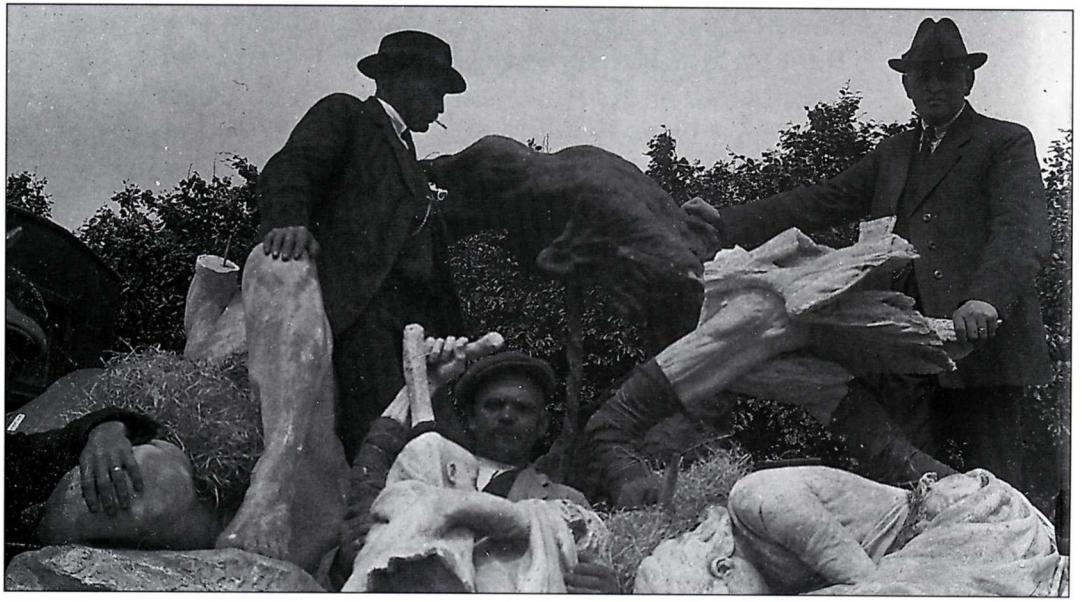

Først på sommeren 1924 har det været et uventet syn, der har mødt den, der vandrede langs vejen fra Askov ned mod Skibelund Krat. Læs efter læs er kørt forbi med itusavede gipsskulpturer, der skulle foretage rejsen fra atelieret ved Krattet til museet i Vejen. At blive skilt og samlet havde de prøvet flere gange før: Når de skulle fra atelieret til udstilling. Men de anede ikke, at det skulle ske endnu en gang først på året 2004, da Vejen Kunstmuseums Skulptursal blev ryddet for at gennemføre den omfattende renovering, der afsluttedes den 2. oktober samme år. Yderst til højre ses boghandler Bruun-Møller, der var gift med billedhuggerens niece, Henny.

folks liv. Derimod så han den som en integreret del af byens hårdt arbejdende folks liv: »*...Mureren, Haandlangeren, Arbejderen, der skrider gennem Byen for at naa sin Arbejdsplads, lad ham, forinden Porten slaar i paa hans Hæle, fange et Glimt af Springvandsstraalen, et rent stærkt Glimt mod den blaa Himmel, der gaar ham ind i Sjælen som en munter sang*«.

Ligesom det hovedsageligt er borgerskabet, der har arbejdet for museumssagen i foreninger og sogneråd, er det sandsynligvis også dem, der har givet flest penge til den. Ikke desto mindre fremhæver Peder Lauridsen i sin tale ved museets indvielse, at »*Det er netop det smukke og store, at den Bygning og den Sag, denne Bygning er rejst for, ikke er opført af enkelte, men er opført af tilskud fra alle, fra Arbejderne med de smaa Indtægter saavel som fra dem med de større Indtægter*«.

Det er således opsigtsvækkende, at man i årene 1922-23 kunne skaffe private midler til sådanne ting som et springvand og et kunstmuseum. I disse år var Vejen hårdt ramt af den generelle krise efter 1. Verdenskrig. På den

ene side var det blandt andet grundet faldet i eksporten til England dårlige tider for landbruget, og på samme tid var der stor arbejdsløshed i industrien, hvor blandt andre Alfa afskedigede mange arbejdere. Reallønsnedgang sammen med kronens fald i 1923 må også have betydet, at Vejens indbyggere havde begrænsede pengemidler at give ud til den slags formål. Derfor må der nødvendigvis have været meget bred tilslutning til sagen og dermed en betydelig interesse for de åndelige sider af livet i alle samfundslag selv i en krisetid. Det er også det indtryk man får senere i Peder Lauridsens tale, hvor han siger, at »... *herom skal denne Bygning vidne for den nuværende og de kommende Slægter, at denne Bys Befolknings Interesse gaar højere end til det rent materielle...*«.

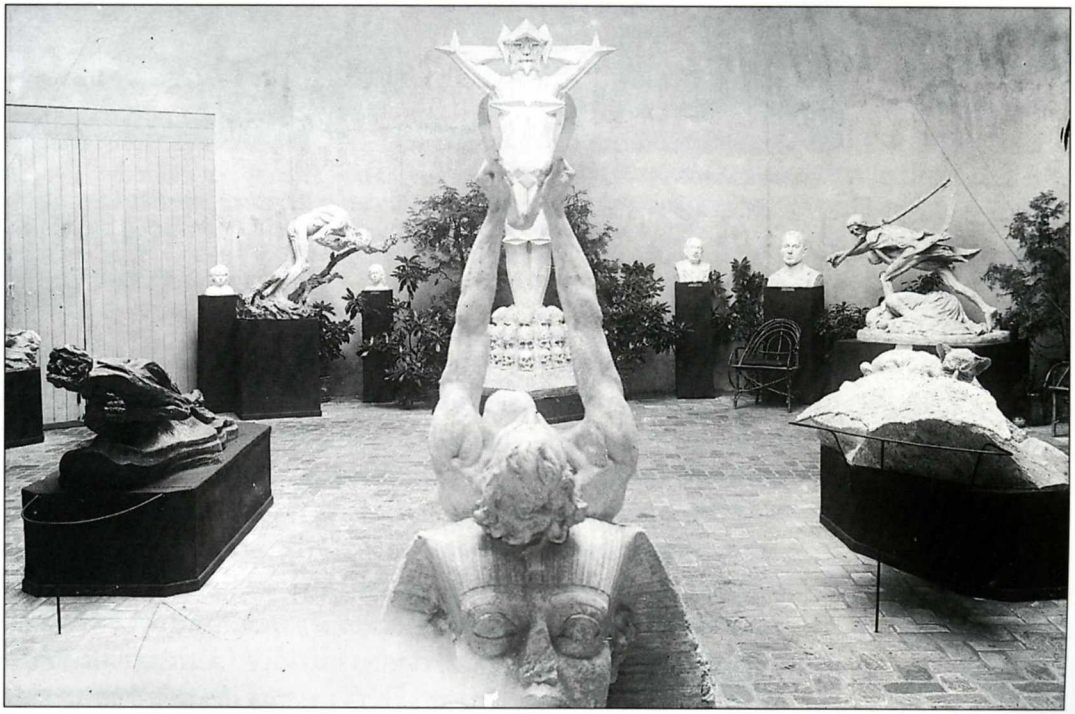

Hansen Jacobsens oprindelige opstilling i Skulptursalen var tænkt strengt symmetrisk. Det første gæsten mødte, var den ældgamle ægyptiske kunst – for billedhuggeren et passende perspektiv på hans værk. I kraft af renoveringen har det været muligt at føre denne skulptur, »Astronomien«, tilbage til sin plads, for ovenlyset er nu tæt, så den ikke bliver ødelagt af regndryp! Midt for ved bagvæggen placerede han »Militarismen«, der virkede enorm inden døre. Den flankerede han med »Døden og Moderen« og »Friheden i Aarhundredets Slutning«, som løb den høje skulptur i møde fra hver sin side. Midt i salen lod Hansen Jacobsen »Natten« og »Skyggen« spejle hinanden. Da man i 1960'erne begyndte at støbe figurerne i bronze og valgte ikke at genopstille originalgipserne, gik disse til grunde, og man kunne ikke længere opretholde billedhuggerens opstillingsplan.

Gallerigangens tilblivelse

Af Bent Haar

Foran en »rund« dag er det altid interessant at se lidt bagud og prøve på at erindre, hvad man selv oplevede som en del af den historie, der er gået forud for den runde dag.

Ved Svend Holm Larsens begravelse for nylig var vi nogle, der mindedes de tider, da Svend blev formand for Museums- og Kunstforeningen - det var i foråret 1975, netop som Gallerigangen skulle tages i brug og museet overtog de første lokaler i Det gamle Bibliotek. Herefter faldt snakken naturligt på museets udvidelse i form af Gallerigangen. Jeg fremkom med nogle af mine erindringer om den historie, og det er baggrunden for opfordringen til mig om at gengive dem her.

I foråret 1969 var der to begivenheder, der kom til at præge Vejen Museum i 1970-erne:

> *Der kom et tillæg til reglerne for kunstmuseerne, således at de udover de faste udstillinger også kunne gives tilskud til aktiviteter i museerne, og Museums- og Kunstforeningen fik en næsten ny bestyrelse.*

I årene før var aktiviteter som musik, foredrag, teater og de skiftende udstillinger gennemført inden for meget snævre økonomiske rammer. Udstillingerne på museet var blevet mere og mere præget af grafik. Det var udstillinger, der praktisk kunne arrangeres og betales af de forhåndenværende - meget begrænsede - midler. Det var imidlertid et udpræget ønske hos mange, at der »skulle noget mere farve på«, og derfor var det en opgave, den nyvalgte bestyrelse straks gik i gang med. Det var i foråret 1969, at vi - to bestyrelsesmedlemmer i en lånt varevogn fra PHØNIX - begyndte afhentning og tilbagelevering af kunstnernes ting til de midlertidige udstillinger. Der blev i de følgende år arrangeret mindst to »store« udstillinger i foråret og

tilsvarende om efteråret. I disse perioder blev museets faste udstilling sat i magasin og hele det eksisterende udstillingsareal på nær Skulptursalen taget i brug til de temporære udstillinger, som fik god presseomtale og dermed skabte liv i Vejen Museum. MEN.....

Selv om økonomien var i orden, var der ganske simpelthen ikke kapacitet i museets lokaler til disse aktiviteter. Magasinet bestod af to malerireoler i rummet ved indgangen fra Lindegade. Der var stole og andre møbler også opbevaret. Keramik blev stuvet af vejen i kælderrummet under Mellemsalen. Vi forsøgte at lave nogle temporære udstillinger på skærmvægge i Kuppelsalen, men mange syntes, at det var for lidt i forhold til det, man var blevet vænnet til.

Museets bestyrelse løste midlertidigt problemet med keramikken ved at få opstillet montrer til den stadig større keramiksamling i gangen ved den gamle hovedindgang til lejligheden. Det var også i denne periode, at der blev lavet flere bronzeafstøbninger af Hansen Jacobsens skulpturer, der stadig stod i gips, og som tidens tand havde været slem ved. Det pyntede på museseumspladsen, men det løste ikke pladsproblemet inden døre i museet.

Museets bestyrelse havde i mange år drøftet en museumsudvidelse. Der var stærke ønsker om et ganske betydeligt byggeri og en omlægning af hele museumspladsen, idet man fandt pladsen åben og forblæst og kun med udsigt til trafik og industrigrundene i Lindegade, hvor blandt andet Fjernvarmecentralen lå dengang. Projekterne var gode og begejstringen var stor, men det var midlerne ikke, så der skete ikke rigtigt noget, selv om der var meget sympati for planerne.

Vejen Bibliotek skulle i 1974 flyttes til nye lokaler, og der var endnu ikke disponeret over de tidligere biblioteklokaler ! Der var chancen. Og så vidt jeg erindrer, var det i en samtale om dagligdagens ting med nogle af Vejen kommunes politikere/embedsmænd, at tanken om Gallerigangen blev kastet på bordet fulgt af talrige argumenter om et realistisk projekt, kæmpe fordele for museets fremtidige brug, brug af bestående lokaler i det gamle bibliotek, forskønnelse af museumspladsen, økonomisk rimelig ramme, turisterne kunne se noget af museets samlinger uden for museets meget beskedne åbningstid osv.

I løbet af meget kort tid havde Vejen Kommune fundet 200.000 kr. til formålet, og så gik det stærkt med planlægning, indhentning af tilbud, budgetter og igangsætning. Alle gode kræfter fra kommune, håndværkere, museumsbestyrelse, kunstforening og mange andre blev lagt i projektet, og

byggeriet var i gang. En overgang manglede der faktisk kun en ting for at byggeriet kunne gennemføres: der var ikke penge til tag på det nye hus. Men en fornuftig snak med PHØNIX gav løfte om noget, der lignede kostpris for en tagdækning - og Gallerigangen kunne bygges.

Jeg mener at kunne huske, at det opstillede budget blev overholdt, og Vejen Museum fik sin udvidelse. Selv om den i begyndelsen kun bestod i et - mindre men dog meget større og bedre - magasin i Det gamle Biblioteks kælder og 30 meter udstillingsvæg, var det nøjagtig de faciliteter, der var mest brug for i museet. Det var virkeligt noget, der ændrede museumsbygningens anvendelsesmuligheder.

Det er snart 30 år siden, jeg forlod Vejen og dermed bestyrelserne i museet og kunstforeningen, men jeg glæder mig hver gang, jeg besøger Vejen Museum, over Gallerigangen og den knopskydning, der så siden har fundet sted ind i Det gamle Bibliotek. - Det er dejligt at se, hvor godt vore 1970-er visioner er blevet fyldt ud inden for de da givne rammer!

Da Skibelundsalen kom til Vejen

Af Teresa Nielsen

Fra Ny Carlsbergfondets arkiv har Niels Boe Hauggaard-Nielsen sommeren 2004 beredvilligt fremdraget oplysninger om Niels Hansen Jacobsens atelier/museum, der i 1913-14 blev bygget ved Skibelund Krat og i dag står som den sydligste af de to kuppelsale på Vejen Kunstmuseum.

Midt i december 1936 var der fra Vejen en forespørgsel fra skolebestyrer P. Hauge og direktør Koed (Phønix) til Ny Carlsbergfondet om et møde. De traf kunsthistorikerne Thorlacius Ussing og Francis Beckett – ikke en hvem som helst i forhold til hovedpersonen på Vejen Kunstmuseum: Tilbage i 1901 havde det dengang toneangivende tidsskrift, Tilskueren, bragt Becketts fyldige og rosende artikel om Niels Hansen Jacobsens virke.

Allerede den 16. februar 1937 modtog Fondet – samtidig med Undervisningsministeriet - anmodning om støtte til flytning af billedhuggerens atelierbygningen fra Skibelund til Vejen. I den vedlagte kopi af brevet til ministeriet fremgår det, at opgaven skulle kunne løses for 9.700 kr. »Naar vi tillader os at anmode Staten om Hjælp til Løsningen af denne Opgave, er det ud fra den betragtning, at det er uforsvarligt at anvende kommunens Midler i ret stort Omfang til løsning af den Slags Opgaver, især naar Kommunens Økonomi er saa anspændt som Tilfældet er her i Vejen, men ogsaa fordi et Kunstmuseum af denne Art har en Mission paa denne Egn med sine mange Ungdomsskoler af forskellige Karakter, hvis Elever jævnligt gæster Museet.«

Den 16. april var Thorlacius Ussing i Vejen for at høre mere om planerne for museets udvidelse. Og sidst på måneden kunne man fra Fondet meddele at »Direktionen har vedtaget af bevilge Halvdelen af det ansøgte Beløb: 4.850 Kr., under Forudsætning af at Resten skaffes til Veje fra anden Side.« Statsstøtte ser der ikke ud til at være kommet, men med tilsagnet fra Fondet gik arbejdet i gang. Lidt over et år senere, den 23. april 1938, kunne P. Hauge på museets og sognerådets vegne meddele at »Arbejdet med Flytning og

Nyopførelse af den nævnte Bygning nu er tilendebragt. Det skulle glæde os, om Direktionen enten samlet eller ved enkelte af sine Medlemmer vilde tage Musæet i Øjesyn for der igennem at overbevise sig om, hvor værdifuld Udvidelsen er for os. Arbejdet har kostet ca. 12.000 kr.«. Man ville trække projektet igennem og havde betalt, hvad det kom til at koste – ud over de 40%, som Ny Carlsbergfondet beredvilligt var trådt til med.

Skibelundsalen, som den i dag kaldes, var Hansen Jacobsens atelier frem til hans død i efteråret 1941. Derefter indgik salen som en del af de fast tilgængelige udstillingsarealer.

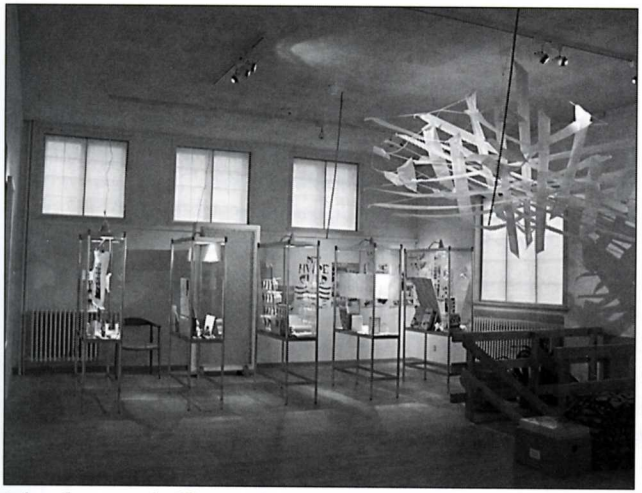

I den første udstillingssal står bl.a. Sophus Ejler Jepsens montrer med opstillinger, der handler om den kunstneriske proces. Hvor er der i dag i vores travle hverdag plads til kunsten?

KUNST omkring TROLDEN

NR. 3 · 13. årgang
Januar 2005

Lyssky pandekage

Værker af Cecilie Bendixen, Sophus Ejler Jepsen og Annette Bendixen 10 års JUBILÆUM for museets »Julekalender-udstilling«

Af Teresa Nielsen

For 10. år i træk inviterer Vejen Kunstmuseum omegnens børnehave- og skolebørn samt de større unge mennesker fra efterskolerne på besøg til en 'julekalenderudstilling', der gradvist tager form i løbet af december måned, og først står fuldt færdig

Fortsættes næste side

Indhold

36 Jubilæumsfest *Af: Poul-Erik Hansen*

37 Jeppe Aakjær og kunsten *Af: Knud Peder Jensen*

40 Koncert med Kim Sjøgren *Af: Annette Houborg*

41 Fra Göteborg til Vejen *Af: Teresa Nielsen*

45 Mindeord for Svend Holm Larsen *Af: Poul-Erik Hansen*

47 Tid og sted

Informationsavis fra Museums– og kunstforeningen for Vejen og omegn

fra anden juledag. Hver formiddag i løbet af hverdagene i december åbnes endnu en låge sammen med dem, der på forhånd har tilmeldt sig.

I år står tre kunstnere bag – hver tegner de sig for et ord i udstillingens titel: LYS er Sophus Ejler Jepsen (født 1971), SKY er Cecilie Bendixen (født 1975) og PANDEKAGE er Anette Bendixen (født 1950). Og hvorfor netop de tre? Svaret er en krydsen af mange tråde – en række tilfældige sammenfald.

For nogle få år siden flyttede den utraditionelt tænkende tekstilkunstner Anette Bendixen til Askov. Beredvilligt stillede hun under museets Inge Bjørn udstilling et af sine tæpper til rådighed, så det kunne skabe liv i et kapel i Esbjerg, der ellers ville have været tomt i udstillingsperioden (læs mere i sidste års 'Kunst omkring Trolden'). Ved sidste års julekalenderudstilling viste det sig så, at hun var svigermor til en af udstillerne, Sophus Ejler Jepsen, der havde skabt udstillingens plakat. Fælles har de to en fascinerende måde at gå til materialer og bruge dem på en som oftest helt uventet måde. Pludselig tegnede der sig en mulighed for at lave en udstilling på tværs af generationer/på tværs af meget forskellige og dog meget beslægtede kunstneriske udtryk. Koblingen til værkstedet i Askov forstærkedes ved at Cecilie, Anette Bendixens datter, sagde ja til at gå ind som den tredje part i udstillingssamspillet.

Hvad de tre kunstnere i fællesskab finder frem til, bliver først fuldt synligt efter anden juledag. Allerede fra 1. december viser der sig dog en opbygningsform, der adskiller sig stærkt fra alle de foregående kalenderudstillinger: Dagens låge gemmer ikke kun på en enkelt kunstners værker. De har – måske netop i kraft

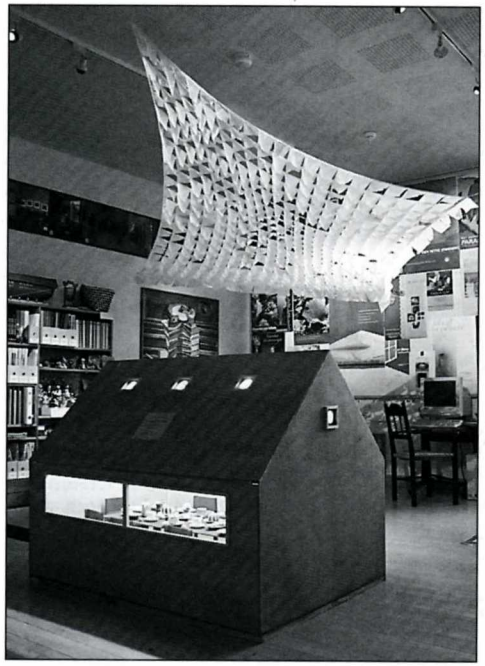

Midt mellem de to særudstillingssale, i museets Publikumsrum, svæver en af Cecilie Bendixens skyformationer hen over Ursula Munch-Petersens dukkehus, der er en del af det faste inventar.

af de nære slægtsbånd – i fællesskab omdannet de 24 kasser til små tableauer, hvor deres værker supplerer hinanden.

På plakaten har ingen af deres værker fået plads. Den er i stedet blevet et tilbud til vores kreative sanser. Plakaten er trykt på kraftigt karton, og på den kan man læse om det ældgamle kinesiske spil tangram. Klipper man den op efter anvisningerne, kan man skabe sære figurer og være med i en konkurrence. Den matematiske stringens i plakaten præger i høj grad udstillingens tanker – den vil være en spændende oplevelse for en matematiklærer.

Ude i salene er der allerede en jungle af oplevelser at gå på opdagelse i. Opstillingen er tæt som i et gammelt raritetskabinet, og ophobningerne skal nok sætte snakken i gang. En del af indholdet i montrerne handler om processen, og mange har allerede stået og undret sig, for «er det nu kunst«? Det spørgsmål vil vi lade den enkelte gæst gå rundt og tygge på.

Udstillingen rummer et lille udvalg af Anette Bendixens karakteristiske 'stoppebilleder', der begyndte at dukke op i slutningen af 1980'erne. Om dem har hun selv skrevet: «I de senere år har jeg arbejdet med en egen tekstilteknik i form af stoppebilleder. De er en gammel drøm om at kunne sy ud i luften. Jeg starter med et kæmpe hul og så syr jeg frem og tilbage til det tætner. Tråden slynger sig ud og ind, over og under sig selv i tætte og åbne partier. Teknikken gør det muligt at arbejde frit på hele billedfladen, at sy ovenpå og at dække eller blande farver«. Teknikken har hun senest benyttet til at lave en række 'pandekager' af stof, men har også forsøgt sig med ægte pandekager, som hun har brugt som afsæt for en række tryk – en rigtig sejlivet pandekage holdt til over fem trykgange, men så måtte også den kasseres!

Cecilie Bendixen er ved at tage afgang fra Kunstakademiet i København, men bidrager med en række florlette drage/teltkonstruktioner. Lidt som tangram-figurerne kan bygges op ved fiffig udnyttelse af de givne grundformer, udfordrer hun sejldugen med et mønster af gennembrydninger og sammensyninger, der fører til poetiske og uventede former.

Sophus Ejler Jepsen benytter udstillingens montrer til at gøre status/kaste lys over sine arbejdsgange. Og for en del af Vejens skolebørn er han én af de fire elever fra Kunstakademiet, der i forrige måned skabte et stort gipsprojekt på Grønvang. En 3., 5. og 7. klasse mødtes tre dage i træk for at se, hvad det sære materiale kunne byde på – på blot to dage havde de omsat ½ ton gips!

Som optakt til museets næste særudstilling skal afslutningsvis fortælles om en tankevækkende forbindelse, som jeg for nylig blev gjort opmærksom på: Cecilie Bendixen og Sophus Ejler Jepsen mødte hinanden tilbage i 1996, da de begge arbejdede med på Annette Holdensens sanseudstilling på Brandts Klædefabrik – altså hos hende, der er udvalgt til at være næste modtager af Valdemar Petersen og hustru Esther Moesmann Petersens Legat.

Kom allerede nu i december og se på alle de sære sager, der i denne tid har fundet indpas i museets særudstillingslokaler - en ophobning, som huset ikke har set mage siden John Olsen for år tilbage modtog det legat, som til foråret 2005 går til Annette Holdensen.

Jubilæumsfest og reception

Kunstforeningen for Vejen og Omegn fylder 100 år

Af Poul-Erik Hansen

For hundrede år siden den 24. januar 1904 blev Kunstforeningen for Vejen og Omegn stiftet.

Det bliver fejret ved to arrangementer på Vejen Kunstmuseum på jubilæumsdagen. Om eftermiddagen kl. 15.00-17.00 er der reception på kunstmuseet og om aftenen kl. 19.30 er der et stort medlemsarrangement med musik fra operaens verden.

Det festlige program bliver fremført af Martin Guldberg (baryton), Mats Rudklint (piano) og Karin Thulemark (sopran).

Koncerten vil falde i to afdelinger. Mellem disse serveres en let anretning. Der vil blive forsalg til den festlige aften fra Svends Kiosk, som det er anført i Tid & Sted i dette nummer af Kunst omkring Trolden.

Aftenens musikalske underholdning falder i to dele. Første del af koncerten vil primært bestå af arier og duetter fra operaens verden og nogle eksempler fra lied- og romance-traditionen blandt andet fra Sverige. Hertil kommer numre fra den danske og tyske romance- og liedverden. Anden del vil primært bestå af arier, sange og duetter fra operette, musical og filmmusikrepertoiret.

De deltagende kunstnere har alle stor musikalsk erfaring.

Martin Guldberg modtog i 2004 Musikhusets Stjernepris og Den jyske Sparekasses Kulturpris. Han har også sammen med Lars Ole Mathiasen fået Ribe Amts Kulturpris i 2003. Som leder Den Ny Opera har han haft mange arbejdsopgaver og har desuden haft engagementer som solist i store værker fra Händels Juleoratorium til værker af Schubert og Beethoven.

Mats Rudklint har både en dansk og en svensk uddannelse. Han er kapelmester i Wienerensemblet og optræder jævnligt som solist. Han arbejder for tiden på en ny CD sammen med sangeren Martin Guldberg.

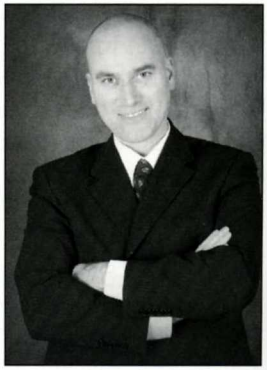

Martin Guldberg

Sopranen Karin Thulemark kommer fra Sverige. Hun har turneret i hele Europa til opera og musikforestillinger. Hun har medvirket i store værker af Bach og Mozart og i romance og liedprogrammer. Hendes repertoire spænder fra The Phantom of the opera, Sound of Music til Mozarts Requiem. Hun deltager også som sangsolist på tre CD-indspildninger.

Efter jubilæumsaftenen er kunstforeningen klar til et nyt århundrede…

»Man har villet kløve mig i to dele«

Jeppe Aakjær og kunsten

Af Knud Peder Jensen

I 1926, da Jeppe Aakjær rundede de 60 år blev han fejret ved en stor fest med 1800 personer til spisning på Københavns Rådhus. Det var de fire hovedstadsblade »*Politiken*«, »*Berlingske Tidende*«, »*Nationaltidende*« og »*Socialdemokraten*«, der gik sammen, men det skete ikke uden sværdslag, for der var et par knaster, der skulle ryddes af vejen. Alle fire blade ville gerne hylde Aakjær for digte som »*Der dukker af disen min fædrende jord*«, og »*Nu er det længe siden*«. Men når det kom til den Aakjær, der om landets godsejere og storbønder kunne sige: »*Det skal være en af mine opgaver – jeg, den bondefødte – at prædike had og mistro til den stand, der havde mine forfædres skæbne i sin hånd og gjorde den så hård*«, så slog de konservative aviser bak. Men med redaktør Henrik Cavling fra *Politiken* som forhandlingsleder

Jeppe Aakjær

lykkedes det alligevel for de fire aviser at finde et kompromis: Man ville kun hylde digteren Jeppe Aakjær, mens den mere farlige og kontroversielle side af ham blev gemt af vejen.

Helt kunne festens hovedtaler, professor Vilhelm Andersen dog ikke holde sig fra den kontroversielle side af digteren: »*Aakjær er en farlig mand. Han taler og synger os både sønder og sammen. Det vil sige, han har talt os sønder, fra hinanden, og sunget os sammen igen*«.

Polemikken omkring fejringen af fødselsdagen fik Aakjær til at fare i blækhuset, hvor han kom ind på, hvad der skulle til, for at blive en god kunster: »*Man har villet kløve mig i to dele, som man kløver et stykke brænde. Hvor kan man dog tro, at man kan kløve en personlighed, som må være et hele? Det er igennem min politik, jeg er blevet digter, og min mening er, at har man sin politik, sin sociale forståelse i orden, så skal der nok komme gode kunstnere; men det politiske må være grundlaget*«. Aakjærs ord er en nøgle til forståelsen af hele hans virke som forfatter. En kunstner skal altid tale de undertryktes sag mod undertrykkerne. Derfor er det også et must, at kunsten skal gøre nytte. Eller som socialdemokraten Hans Sølvhøj engang formulerede det: al kunst er politisk. Enten er kunsten med til at bevare og støtte de etablerede samfundssystem, eller også er den med til at ændre samfundet.

Aakjærs krav til kunsten satte engang hans nære venskab til digteren Thøger Larsen på en hård prøve. Denne var på besøg på Jenle og dagens diskussion faldt på det at være kunstner. Aakjær sagde til Thøger, at han godt ville sælge hele sit talent for at opleve den dag, hvor den almindelige valgret blev indført.

Thøger Larsen blev rystet og oprørt over den udtalelse. Han, Thøger, skrev ikke digte for menneskehedens skyld, men for sin egen, som han sagde. At skrive var for ham en naturdrift. Også han drømte om krigens afskaffelse, den almindelige valgret og meget andet. »*Men de store politiske idealer synes mig så fjerne som skønne, vigende skyer ved horisonten. De hører ikke vor tid til… politiske detailspørgsmål kan jeg nu en gang ikke interessere mig for på samme måde som De*«, lød det i et brev, som han sendte Aakjær for at gyde olie på vandene efter besøget.

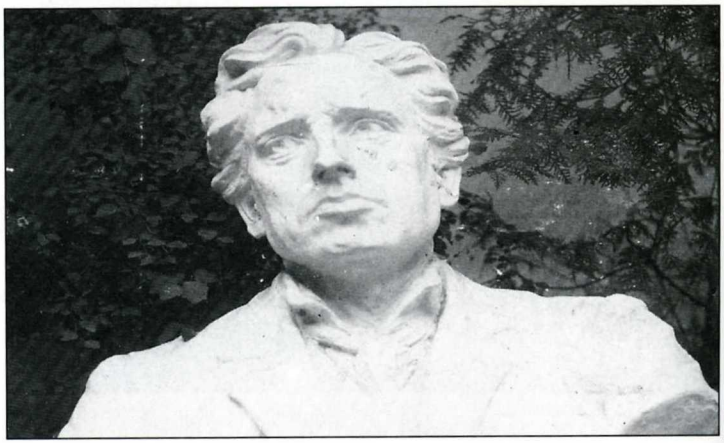

Buste af Jeppe Aakjær

I 1904 havde Aakjær gennemlæst en novellesamling, som Thøger Larsen bad ham give et par hjælpende ord med på vejen til Gyldendal. Han fandt mange af fortællingerne meget lovende, men på Gyldendal faldt de i hænderne på forfatter og forlagskonsulent L.C. Nielsen, og her var der ingen nåde at hente.

Den afvisning mente Aakjær var fatal for Thøger Larsens udvikling som prosaforfatter. Tiden løb fra ham. Dengang var *»han frisk og oprindelig .... Nu er også han »skønånd«, feinschmecker, der annekteres af stil-idioterne og føler sig smigret. – Herlig er han; den danske lyriker jeg helst læser; kun skade at han lever mere i rummet end i tiden. – Det er handlingsromanen vi skal hen til igen. – Fanden med stilen, den har altid dækket over indholdets magerhed...«.*

Det den unge Jeppe Aakjær, der omkring år 1900 var for opadgående på den litterære himmel, ønskede var en ny realisme. Han og folk som forfatteren Johan Skjoldborg kendte til bondens liv indefra. Steen Steensen Blicher havde også skildret bønderne på en realistisk måde, men Blicher var som præstesøn en mand, der kom udefra. Derfor havde han ikke helt så intimt et kendskab til bonden, som dem, der var vokset op blandt bønder. *»Der kommer en forfatterskole frem, som vil blive hård at bøje, og som sandsynligvis vil skaffe grever og hofjægermestre megen sorg og fortrædelighed. ... De gør studier i åben mark; de skildrer unænsomt og uærbødigt; de har opdraget deres sanser til at se, og de skildrer sandt; for den ved bedst, hvor lusen bider, der har den på«.*

I efteråret 1904 udkom Aakjærs store sociale roman *»Vredens Børn«*. Heri skildrede han de kår, som tyendet på landet blev budt af gårdmændene. Oftest blev dyrene behandlet bedre end menneskene. Bogen vakte uhyre opsigt. Ca. 1000 indlæg i samtidens aviser vidner om en glødende debat. Enden blev, at regeringen nedsatte en kommission, som skulle kulegrave hele området, hvilket førte til, at tyendeloven blev ændret.

Aakjær døde i april 1930. Ved båren talte blandt andre statsminister Thorvald Stauning: *Tendens-litteratur og agitation har man kaldt hans værker. Javist var der tendens, vist havde Aakjær et mål: »Folkets rejsning – Folkets lykke. Der er tendens og agitation i hans livsværk, men netop derfor satte hans gerning spor«.*

I Højskolesangbogen findes i dag 23 sange af Jeppe Aakjær. De fleste af dem afspejler den side af Aakjær, som alle kan samles om, men der findes dog undtagelser som *»Her kommer fra dybet den mørke armé«*.

I tredje vers hedder det:

Vi harved din ager, vi skar dine neg,
vi strigled din blommede hest,
vi lytted bag stalden til rotternes leg,
når selv du gik pyntet til fest.
Du drømte på bolstre, vi slumred på halm,
hvor dyret er nabo, så luften er kvalm,
og svindsoten kommer som gæst.

Hvor ofte bliver den mon sunget i dag?

Kim Sjøgren

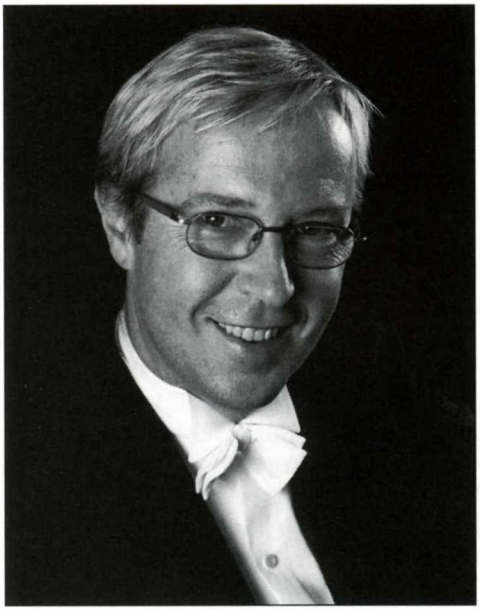

Koncert med Kim Sjøgren på Vejen Kunstmuseum

Torsdag den 24. februar 2005 kl. 19.30

Af Annette Houborg

Allerede som 3-årig begyndte Kim Sjøgren at spille violin. Da han var 12, blev han optaget på Det Jyske Musikkonservatorium og debuterede 17 år gammel.

3 år senere blev han medlem af Det kongelige Kapel, hvor han blev koncertmester som 22-årig, den yngste i kapellets historie og virkede her indtil 1991.

Kim Sjøgren har som solist og kammermusiker turneret i det meste af verden.

Han har samarbejdet med forskellige kunstnere som Niels-Henning Ørsted Pedersen, Anne-Sophie Mutter, James Galway og Palle Mikkelborg. Ligeledes har han indspillet en lang række værker, bl.a. Carl Nielsens violinkoncert og Vivaldis 4 årstider.

Alsidigheden afspejles også i Kim Sjøgrens mange andre aktiviteter, f.eks. har han komponeret TV- og filmmusik og optrådt som film- og revyskuespiller.

Kim Sjøgrens soloshow viser hans formidable kunnen, virtuositet og serveres med humor og små anekdoter, og en mærkevare er, at publikum altid delagtiggøres.

Udover sit soloshow optræder Kim Sjøgren også med guitaristen Lars Hannibal og bassisten Mads Vinding og med sit eget The Little Mermaid Orchestra. Han er medlem af Københavns Kammertrio, og i 1989 startede han Royal Danish Strings.

I dag arbejder Kim Sjøgren også som dirigent og har bl.a. dirigeret Radiounderholdningsorkesteret.

For nylig blev Kim Sjøgren udnævnt til professor i violin og kammermusik ved Det Jyske Musikkonservatorium i Århus.

Fra Göteborg til Vejen

Et flot indlån til Vejen Kunstmuseums Ejnar Nielsen samling – og en fin nyerhvervelse

Af Teresa Nielsen

Der er sket en del omhængninger i Vejen Kunstmuseums udvalg af Ejnar Nielsen værker, der er fordelt mellem Malerisalen og Gallerigangen. Takket være en god kontakt til Göteborg Konstmuseum i forbindelse med udlån til Harald Slott-Møller udstillingen har det været muligt at få etableret en langtidsdeponering, der på enestående vis for en tid, gør det muligt at studere malerens to portrætter af sin første hustru, Marie (født Thaarup).

Firenze 1902 dateres billedet af hende i fuld figur med fjerprydet hat. Det kom til Vejen Kunstmuseum som gave fra Ejnar Nielsen til Niels Hansen Jacobsen på dennes 70-års dag i 1931. Umiddelbart i tidsmæssig forlængelse ligger portrættet, »Den Svangre«, der er malet 1902-1903, men viser Marie, mens hun venter deres førstefødte, Niels, der kom til verden i 1902. To år efter fødtes hans bror, Frederik, men allerede i 1905 ophørte samlivet, og ægteskabet blev kort efter opløst.

Opbygningen af Ejnar Nielsen samlingen på Vejen Kunstmuseum

Grundstenen til den nu ganske store samling blev lagt ved overdragelsen af det monumentale portræt, blot kaldet »Dameportræt«, der er malet under Marie og Ejnar Nielsens bryllupsrejse til Italien i 1902. Det er sandsynligt, at de kantede mønster i baggrund er udsnit af en af byens mange fresco-dekorationer.

Hovedvægten i Ejnar Nielsen samlingen ligger, i kraft af museets specialeområde, på den tidlige del af hans værk. Fra 1960'erne til i dag er samlingen - takket være museets forhenværende konsulent, grafikeren Jørgen Rømer, Ny Carlsbergfondet og andre gode givere - blevet udbygget i takt med at relevante værker har vist sig i handelen.

Det begyndte med, at museet i 1963 fra Ny Carlsbergfondet fik afgørende støtte til køb af det monumentale »Landskab fra Gjern«, 1896-97. Det har hyppigt været på rejse, for på internationale udstillinger i bl.a. Canada og Tyskland at vise den særlig danske tolkning af det symbolistiske landskab. I 2001 lykkedes det på auktion at erhverve et mindre landskab, som gik i flot dialog med det. Hvor det monumentale landskab er enkelt både i komposition og farvevalg, er det »nye« landskab anderledes lyst og optimistisk med et stort udsnit af en gul kornmark bragt helt frem i forgrunden. I den hastige skitse anes endog lyserøde og lyseblå blomster, der har sneget sig ind mellem kornet.

Kort efter købet af det store landskab forærede Ny Carlsbergfondet i 1964

museet det lille, men teknisk virtuose »Ved Solnedgang i April« - et maleri, der i farvetone og styrke ikke ligner meget andet i kunstnerens produktion. De fleste besøgende associerer snarere til impressionisterne og særligt til en dansk maler som Th. Philipsen. »Ved Solnedgang i April« er et ungdomsværk og var det første billede, den unge maler viste på Charlottenborg. Det skete i 1893. Maleriet rejser først i januar 2005 til Schweiz, hvor det sammen med tre andre værker fra samlingen - J. F. Willumsens strandbillede, Harald Slott-Møllers månebelyste parti fra Kolding Fjord og Anna E. Munchs maleri af kvinderne på vej hjem fra kirke - skal vise det nordiske symbolistiske landskab.

Mosaikker og et kæmpe lærred

Den gode giver var fortsat med i 1966, da museet af Ny Carlsbergfondet fik to mosaikfelter udført efter forlæg af Ejnar Nielsen. De er nu indmuret på bagsiden af museet ud mod Østerallé. Mosaikkerne er prøvefelter til den store udsmykning, »Landet og Dramaet«, som kunstneren i 1939 fik afsluttet under Stærekassen i København. Ti år efter købet af mosaikkerne forærede Ny Carlsbergfondet Vejen Kunstmuseum det mægtige lærred »Menneskene lytter til Klokkerne, som ringer Dagen ned«, der i dag hænger centralt i Malerisalen. Det havde 'gemt sig' hos samme privatsamler, som havde haft de to mosaikker. Maleriet er et skoleeksempel på dansk symbolisme med den dystre symbolik bag den velafbalancerede opstilling af de gamle mennesker og dertil den omhyggelige tekniske udførelse med klar kontur omkring hver figur, netop som datidens kunstnere havde oplevet det i de nysopdagede asiatiske træsnit. Maleriet blev til i 1899-1900 under ophold i malerens danske 'Paris', landsbyen Gjern, der ligger i et malerisk smukt, blødt kuperet landskab et stykke nordøst for Silkeborg. Dér mødte kunstneren for første gang livets alvor - den unge malers afgørende møde med

I det nordvestlige hjørne af Malerisalen hænger nu Ejnar Nielsens to portrætter af hans første hustru, Marie Thaarup. Til venstre for står Stephan Sindings skulptur »Slægtens Ældste«, der kom til museet i august i år som deponering fra Ny Carlsberg Glyptotek

døden. Desværre var maleriet, allerede da det blev udstillet første gang, stærkt mørknet. Det skyldes formodentlig en fejl i opblanding af farverne. Takket være god støtte fra Kulturarvsstyrelsen har maleriet i år gennemgået en omfattende renovering. Det er nu i tip-top stand, men det har ikke været muligt at påvirke den stærke eftermørkning. Men ved at få lagt opskalninger o.l. er helheden alligevel blevet mere synlig.

Blomsterne

Ejnar Nielsen holdt meget af blomster. I »Menneskene lytter til Klokkerne, som ringer Dagen ned« ses i forgrunden bl.a. stiliseret røllike, smørblomster m.m. I 1980 kom et par blomsterbilleder fra 1916 og 1918 til museet, og samme år lykkedes det fra boet efter billedhuggeren Henrik Starcke at erhverve blomsterstudiet i blyant og akvarel, »Hjerteblomst«, 1904. Otte år senere, i 1988, købte museet på auktion opstillingen med gule blomster i en krukke. Den er ifølge katalog fra Ejnar Nielsens udstilling i København 1952 dateret til 1894, hvilket synes næsten ufatteligt den tekniske og kompositionsmæssige forenkling taget i betragtning!

Arbejder på papir og gode gaver

I forlængelse af de fire blyantstegninger om »Den gamle Mands Barn«, der har tilhørt Hansen Jacobsen, fik museet i 1989 mulighed for at købe den lige så omhyggelige, samtidige blyantstegning »Dødedansen«, 1900. Den er ophængt sammen med et lille, utydeligt dateret (19x6?) studie på papir af udsigten fra et vindue. Det kom i år 2000 til museet som gave fra skovfoged Jesper Karlby. Han skænkede også museet Ejnar Nielsens sene selvportræt fra 1945.

I 2002 og 2003 er det lykkedes at supplere med yderligere to arbejder på papir.

De seneste års erhvervelser

2001 kan betegnes »et rigtigt Ejnar Nielsen år«: Ud over det nævnte landskabsmaleri erhvervede museet i april kunstnerens studie til monumentalportrættet »Min Moder«. Maleren har selv anført, at skitsen blev udført i 1900. Det endelige portræt, der tilhører Göteborg Kunstmuseum, malede han 1911-13. I maj kom Ejnar Nielsens landskab med en nedbrændt gård i Gjern (studie til en del af det siden tilintetgjorte store maleri, »Job«) også til museet. 2002 købte museets hans studie af en Blæresmælde. Året efter var det muligt at indlemme et af studierne til hans udsøgte bog om Job. Den blev i 1927 trykt med træsnitsillustrationer til medlemmerne af Den danske Radeerforening. Sommeren 2005 voksede samlingen med en af Ejnar Nielsens studier til Stærekassens mosaikudsmykning. Det drejer sig om et forarbejde til Adam Oehlenschlägers hoved – altså ikke til den del af udsmykningen, der hænger som prøvefelter på facaden ud mod Østerallé.

Nyerhvervelse

Som det seneste skud på stammen har museet på auktion den 30. november erhvervet Ejnar Nielsens studie til »Menneskene og Julen«, der tryktes i et julehæfte

1903. Studiet ligger helt op til det endelige værk, men man har her mulighed for at gå kunstneren 'efter i kortene'. Man kan se, hvor og hvordan han undervejs har lavet sine forandringer. Som Jens Lund vælger han at klippe reparationer til og lime dem ind i kompositionen. Se, hænder og hoved er således kommet til – og hele kanten rundt er billedet øget med et bredt bånd

Ejnar Nielsens store, absolutte hovedværker blev allerede i hans egen samtid, kort efter at de var blevet malet, anbragt på Nordens nationalmuseer. Det er kun sjældent, at det er muligt at byde ind på rigtig gode, tidlige Ejnar Nielsen værker. Som det fremgår af denne lille tekst, er det dog jævnligt sket, og ud af erhvervelserne er kommet - til glæde for mange af Vejen Kunstmuseums gæster - et alsidigt og fyldigt billede af billedhuggeren Hansen Jacobsens gode ven, maleren Ejnar Nielsen. Den nyerhvervede tegning kan ses på kunstmuseet.

1931 forærede Ejnar Nielsen det store »Dameportræt« fra 1902 (portræt af malerens første hustru Marie, født Thaarup) til Niels Hansen Jacobsen (inv. 84).
1963 støttede Ny Carlsbergfondet køb af det monumentale »Landskab fra Gjern«, 1896-97 (inv. 83).
1964 forærede Ny Carlsbergfondet museet »Ved Solnedgang i April« 1893 (inv. 82).
1966 forærede Ny Carlsbergfondet museet to mosaikprøvefelter til Stærekassen »Landet og Dramaet«, 1935 (inv. 85 og 86). Indmuret bag på museet, ud mod Østerallé.
1976 bekostede Ny Carlsbergfondet køb af det mægtige lærred »Menneskene lytter til Klokkerne, som ringer Dagen ned«, 1899-1900 (inv. 701).
1980 købte museet selv fra privateje to blomsterbilleder fra 1916 og 1918 (inv. 703 og 703).
1980 købte museet endvidere fra boet efter billedhuggeren Henrik Starcke blomsterstudiet »Hjerteblomst«, 1904 (inv. 675).
1988 købte museet på auktion en opstilling med gule blomster i en krukke, 1894 (inv. 798).
1989 erhvervedes blyantstegningen »Dødedansen«, 1900 (inv. 814).
1996 fik museet som gave fra boet efter maleren og grafikeren Søren Hjorth Nielsens enke, Inger, maleriet »Lille rare Frk. Levinska«, 1929 (inv. 1062).
1996 erhvervedes på auktion i Århus en udateret udsmykningsskitse, »Badende Kvinde og Dreng« (inv. 1064).
2000 skænkede skovfoged Jesper Karlby museet Ejnar Nielsens sene selvportræt fra 1945 (inv. 1263) samt et lille, utydeligt dateret (19x6?) studie på papir af udsigten fra et vindue (inv. 1264).
2001 har museet i april erhvervet Ejnar Nielsens studie til monumentalportrættet »Min Moder« (inv. 1353). Ejnar Nielsen har anført, at skitsen blev udført i 1900. Det monumentale portræt han udførte 1911-13, tilhører Göteborg Kunstmuseum. Først i maj erhvervede museet hans landskab med nedbrændt gård, (et studie til en del af det siden tilintetgjorte »Job«) (inv. 1365). Maleriet hænger p.t. på magasin. Den 30. maj købte museet med støtte fra Statens Museumsnævn på auktion »Parti fra Gjern Bakker« fra 1896 (inv. 1361).
2002 erhvervede museet hos en kunsthandler Ejnar Nielsens studie fra 1943 af en blæresmælde (inv. 1409).
2003 har museet i marts på auktion i Hørsholm købt en af kunstnerens studier i blyant og tusch til »Jobs Bog« (inv. 1433).
2004 har museet fra privateje erhvervet studiet af Adam Oehlenschlägers hoved, et felt i den cirkulære del af udsmykningen til Stærekassen i København (inv. 72).
2004 erhvervedes den 30. november på auktion forarbejdet til »Menneskene og Julen« fra 1903 (inv. 1493).

Mindeord for Svend Holm Larsen

Af Poul-Erik Hansen

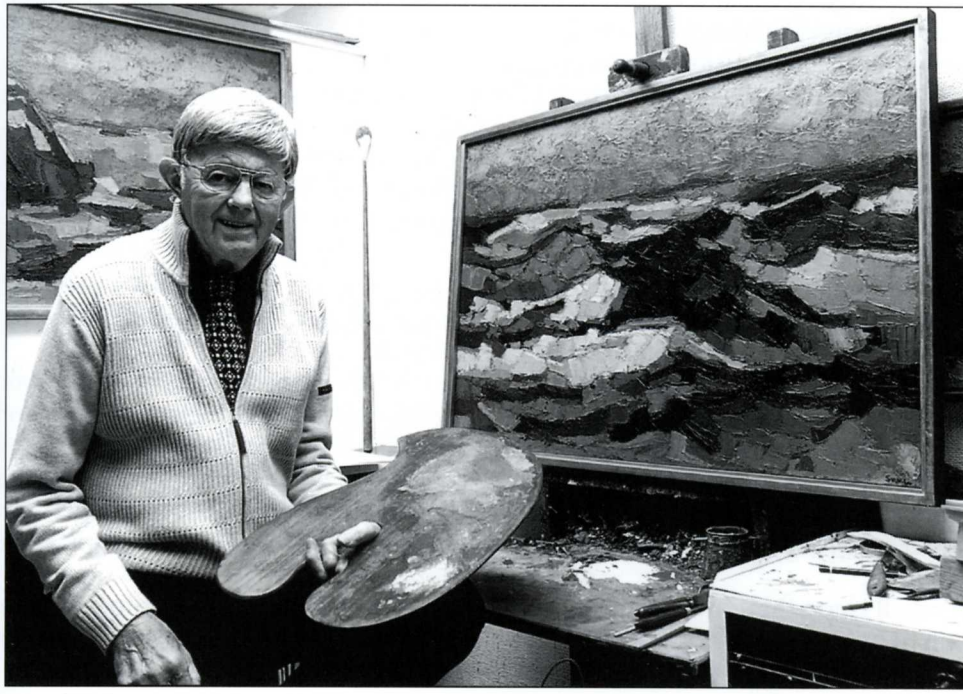

Svend Holm Larsen i sit atelier. Foto: Johan Mikkelsen, Morgenavisen Jyllands-Posten.

Svend Holm Larsen døde pludselig onsdag den 13. oktober 2004 – 77 år.

Han var fra 1971 til 1999 medlem af bestyrelsen for Kunstforeningen for Vejen og Omegn, hvoraf de 25 år fra 1974 var som formand for foreningen.

Fem år efter at han var blevet valgt som formand, blev han i 1979 leder af Vejen Kunstmuseum, som han gennem en enestående indsats fik ført frem til et af Danmarks væsentlige museer, der indhøstede stor anerkendelse i og uden for kunstkredse gennem spændende og aktuelle udstillinger.

I femten år ledede han kunstmuseet i tæt samarbejde med Martha Larsen. De satte en ære i selv at modtage gæster og kunstnere på museet, hvilket var en af årsagerne til, at kunstforeningen i Svends formandstid voksede til en af landets største med et stort og alsidigt program.

Mange af museets udstillinger i perioden burde fremhæves. Men hvis der kun skal peges på én, der kendetegnede Svends store indsats, kan det være udstil-

lingen »To Ubændige« med Niels Hansen Jacobsen og Svend Wiig Hansen, der understregede Svends ønske om at fremhæve Hansen Jacobsen i dialog med nutidige kunstnere.

En række af disse udstillede på museet og fik et fortroligt forhold til Svend og Martha både under udstillingsopbygningerne, og når Svend i den specielt fremstillede trailer hentede værkerne hos kunstnerne.

Et særligt venskab fik Svend og Martha også til Esther og ægtefællen Valdemar Petersen i Kolding. Valdemar Petersen var en af flere koldingkunstnere, der havde udstillet på Vejen Kunstmuseum.

Venskabet bevirkede, at de midt i firserne henvendte sig til Svend og Martha, fordi de ønskede at testamentere alt, hvad de havde til Vejen Kunstmuseum. Resultatet blev oprettelsen af legatet, der bar Esther og Valdemar Petersens navn. Legatet blev uddelt første gang i 1989 til kunstneren Erling Jørgensen fra Kolding. Svend Holm Larsen var til sin død formand for legatet, der i 2005 uddeles til Annette Holdensen.

Det var også i Svends tid som formand, at foreningen fik medlemsbladet Kunst omkring trolden, der i de første år blev lavet ved hjælp af en fotokopimaskine og opklæbede ark, som Svend satte op og kopierede.

Gennem undervisning i aftenskoler i Vejen og omegnens byer, formidlede han i 40 år sin store viden om kunst, der var tilvejebragt gennem besøg på et hav af udstillinger. Hertil kom en stor samling af kunstanmeldelser og kataloger. Som kunstmaler debuterede Svend Holm Larsen i 1962. Der var bud efter Svend til separatudstillinger i de sidste år i kunstforeninger. Også Kunstforeningen for Vejen og Omegn fik stort besøg, da Svend for et par år siden udstillede på Vejen Bibliotek.

Vi vil i lang tid fremover mindes Svends store indsats i kunstforeningen, som han til det sidste stillede sig til rådighed for, når der var brug for praktisk hjælp eller et godt råd.

Tid og sted

Udstilling til 20. februar 2005 :
Årets julekalenderudstilling med værker af Anette Bendixen, Sophus Ejler Jepsen og Cecilie Bendixen på Vejen Kunstmuseum
Omvisning søndag den 23. januar kl. 15.

Mandag den 24. januar 2005 kl. 15.00 til 17.00
Reception på Vejen Kunstmuseum i anledning af kunstforeningens 100-års-jubilæum. Alle er velkomne.

Mandag den 24. januar 2005 kl. 19.30
Jubilæumsfest på Vejen Kunstmuseum.
Koncert med musik fra operaens verden ved Martin Guldberg, baryton – Mats Rudklint, piano og Karin Thulemark, sopran.
I pausen serveres en let anretning.
Pris kr. 125,00 excl. drikkevarer.
Forsalg fra Svends Kiosk i Vejen.
I forbindelse med jubilæet er der en udstilling fra Vejen i tiden omkring 1905 fra foreningens start.

Torsdag den 3. februar 2005 kl. 19.30
Jeppe Aakjær – et moderne livs fortælling
Foredrag ved forfatter og cand. phil. Knud Peder Jensen
på Vejen Kunstmuseum
Entre kr. 35,00 for medlemmer. For øvrige kr. 50,00

Torsdag den 24. februar 2005 kl. 19.30
Koncert med Kim Sjøgren på Vejen Kunstmuseum
Billetter kan købes i forsalg fra Svends Kiosk.
Pris for medlemmer kr. 200,00, øvrige kr. 225,00.

VEJEN KUNSTMUSEUM

Østergade 4 - 6600 Vejen
Tlf. 75 36 04 82
Fax 75 36 04 81
E-mail: museum@vejenkommune. dk

***Museets åbningstider*:**
Tirsdag-fredag kl. 10.00-16.00
Lørdag-søndag kl. 11.00-17.00
Mandag lukket - Fri entré

MEDLEMSBLAD for Museums- og kunstforeningen for Vejen og omegn

Redaktion:
Poul-Erik Hansen (ansvarshavende),
Badstuegade 6, 6100 Haderslev.
Tlf. 21 26 57 80

Annette Houborg,
Morbærvej 91, 6600 Vejen.
Tlf. 75 36 39 02.

Bladets red. modtager gerne stof fra foreningens medlemmer.
Artikler dækker ikke nødvendigvis kunstforeningens synspunkter.

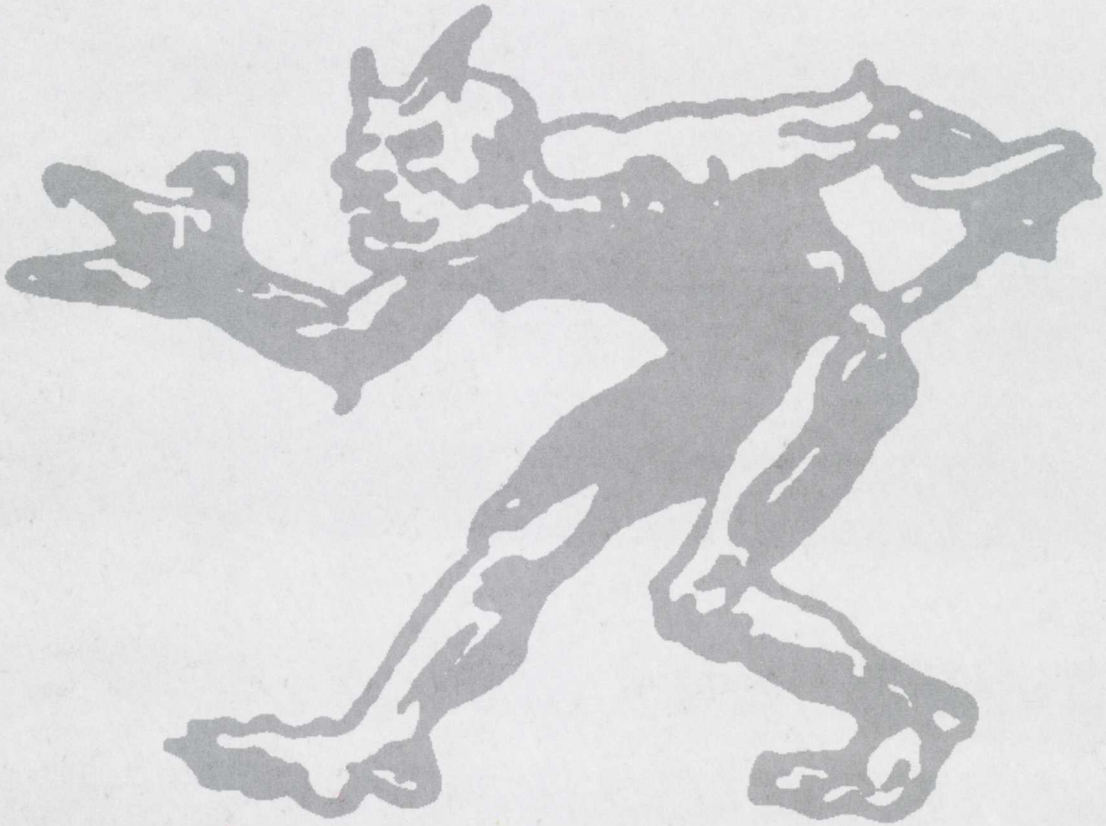

Kunsten *at være* 100 år